

S S M A
S M A
RAPORU
2015

REPORT A
2015

SOMA MADEN FACIASI HAKKINDA İNCELEME VE GÖZLEM RAPORU

2015

SOMA MADEN FACIASI HAKKINDA İNCELEME VE GÖZLEM RAPORU

MAZLUMDER
İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği

Rapor Hazırlık

Mayıs 2014

Yayın

Mayıs 2015

Kapak

Ali Rıza Demirci

Dizgi

Ammar Kılıç

www.mazlumder.org

Tüm hakları saklıdır. İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği'nin izni olmadan (MAZLUMDER) kaynak gösterilmek şartıyla alıntı yapılabilir.

Bu rapor MAZLUMDER ilkeleri gereği, devlet veya devlet dışı kişilerden kurumsal yahut şahsi hiçbir maddi fon veya finansman desteği kullanılmaksızın, MAZLUMDER üye ve gönüllülerinin maddi ve manevi emek ve katkılarıyla hazırlanmıştır.

MAZLUMDER Genel Merkez

E-Posta: info@mazlumder.org

GSM: 0541 435 7795

Tel: +90 (0312) 418 1046

Fax: +90 (0312) 418 7093

Adres: Mithatpaşa Caddesi No: 62/4

Kızılay/ANKARA

MAZLUMDER İstanbul Şubesi

E-Posta: istanbul@mazlumder.org

Tel: +90 (0212) 526 2440

Fax: +90 (0212) 526 2441

Adres: Kalenderhane Mah. C.Y. Tosyalı Cad. No:58

Vefa Fatih/İSTANBUL

EDİTÖRLER

Av. Önder Gümüş
MAZLUMDER İstanbul Şubesi
Yönetim Kurulu Üyesi

Av. Ümran Sırımsı Candemir
MAZLUMDER İstanbul Şubesi
Yönetim Kurulu Üyesi

Av. Gökhan Türkoğlu
MAZLUMDER İstanbul Şubesi
Yönetim Kurulu Üyesi

Sunullah Dođmuş
MMG İSG Komisyon Başkanı

Av. Mehmet Ali Başaran
MAZLUMDER İstanbul Şubesi
Yönetim Kurulu Üyesi

İNCELEME VE GÖZLEM HEYETİ

Abdulkadir Karaca (Haber Muhabiri) - **Abdullah Sait Özcan** – Abdurrahman Adıyan (Şair/Yazar) - **Ali Akgül** - Ammar Kılıç (Sosyolog) - **Arif Ayar (Jeoloji Mühendisi)** – Aykut Dikencik - **Bahar Kılınç** - Bilal Dađtekin - **Birsen Korkmaz (Psikolog)** - Burcu Kalpaklıoğlu - **Büşra Bulut (Fotoğrafçı)** - Büşra Erdem - **Cüneyt Sarıyaşar (MAZLUMDER İstanbul Şube Başkanı)** - Elif Çelebi (Yrd. Doç. Psikolog) - **Emine Uçak Erdoğan (Gazeteci-Yazar)** - Emre Berber (Avukat) - **Ema Ekici** - Esmanur Şamiloğlu - **Fatih Yavuz** - Fikri Çiçek (Tarihçi) - **Furkan Gençođlu** – Gökhan Türkoğlu (MAZLUMDER İstanbul Şube Yönetim Kurulu Üyesi/Avukat) - **Gülsüm Ekinci (MAZLUMDER İstanbul Şubesi Sosyal İşler Koordinatörü)** - Halil İbrahim Özgeriş (Avukat) - **Handenur Pekiner Adıyaman (Sosyolog/Fotoğrafçı)** - Hatice Duman - **Hatice Kübra Arslan (Psikolog)** - Huzeyfe Akkoyun - **İzzet Saldamlı (Sosyolog/MAZLUMDER GYK Üyesi)** – Jülide Tunakan (MAZLUMDER İzmir Şubesi Başkan Yardımcısı/Aktivist) - **Kadir Bal (Aktivist)** – Mehmet Ali Başaran (MAZLUMDER İstanbul Şube Yönetim Kurulu Üyesi/Avukat) – **Mehmet Arif Koçer (MAZLUMDER Genel Başkan Yardımcısı/Hukukçu)** - Mehmet Can Çađlayan (MAZLUMDER Ankara Şube Başkanı) – **Mehmet Gün (Avukat)** - Mehmet Özkan (Teknisyen) - **Menekşe Olgun** – Meryem Çelik – **Mustafa Nalbant** - Müzeyyen Sündük - **Nebiye Arı** - Nesih Gülmez (Avukat) - **Nursen Aslan (İş Güvenliği Uzmanı)** – Onur Büyükelçi - **Recep Duman** – Recep Yavuz - **Sacide Uras** – Said Ensariođlu (MAZLUMDER İzmir Şube Yönetim Kurulu Üyesi/Aktivist) - **Salih Adıyaman (İnsani Yardım Çalışanı)** - Salih Demirtaş (Mühendis) - **Salih Doğan** - Selahattin Akbulut (Kameraman) - **Sema Erdoğan Başaran (Psikolog)** - Semra Boz - **Sunullah Doğmuş (Makine Mühendisi-A sınıfı İş Güvenliği Uzmanı-İşyeri Hekimi ve İş Güvenliği Uzmanı Eğitimci-Mimar ve Mühendisler Grubu İSG Komisyon Başkanı)** – Suphan Erkan (MAZLUMDER İzmir Şube Başkanı/Avukat) - **Şakir Çalışkan (MAZLUMDER Bursa Şube Başkanı)** - Oktay Tatlıcıoğlu (Araştırma Görevlisi) - **Orhan Göktaş (MAZLUMDER Adana Şube Başkanı)** - Ömer Carullah Sevim – **Önder Gümüş (MAZLUMDER İstanbul Şube Yönetim Kurulu Üyesi/Avukat)** - Üsame Sekizkardeş – **Zehra Kara** - Zeynep Tatlıcıoğlu (MAZLUMDER Ankara Şubesi Başkan Yardımcısı)

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
A.Ş.	Anonim Şirket
CH4	Metan
CO	Karbonmonoksit
H2S	Hidrojen sülfür
İSG	İş Sağlığı ve Güvenliği
Maden-İş	Türkiye Maden İşçileri Sendikası
MİGEM	Maden İşleri Genel Müdürlüğü
MMG	Mimar Mühendisler Grubu
O2	Oksijen
ppm	Milyonda Birlik Oran Birimi
TKİ	Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
YYM	Yeryüzü Mühendisleri

TANIMLAR

- Ayak** Yeraltı işletmelerinde, maden içerisinde iki galeri arasında kalan ve cephe halinde üretim yapılan yer.
- Baca** Kömür ocaklarında kömür içinde açılan eğimli galeri.
- Galeri** Yeraltında açılan yol.
- Konveyör** Yükleri veya gereçleri havadan veya yerden taşımaya yarayan devamlı ak tarma mekanizmasına denir. Örnek olarak havalimanlarında bagajların tesli minde yararlanılan bantlar verilebilir.
- Martopikör Makinesi** Ucu sivri, madenlerde direk olarak kömür kazımında ve yan kayaların kırılmasında da kullanılan bir maden makinesidir.
- Pano** Yeraltı işletmesi uygulanan bir damarda işletmeye alınmış damar kısmı.
- Sensör** Algılayıcı.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR, 4

TANIMLAR, 5

TAKDİM, 8

ÖNSÖZ, 9

I. GİRİŞ

A. SOMA MADEN FACİASI, 13

B. İNCELEME VE GÖZLEM HEYETİNİN OLUŞUMU, 13

C. AMAÇ VE YÖNTEM 13

II. SOMA MADEN FACİASI HAKKINDA TESPİTLER

A. SOMA VE KÖMÜR MADENCİLİĞİ, 15

a. Soma'nın Coğrafi Konumu ve Özellikleri, 15

b. Linyit Kömürü ve Soma, 15

c. Soma'da Uygulanan Linyit Kömürü Üretim Yöntemleri, 15

B. MADEN OCAĞINDA FACİA ÖNCESİ GENEL DURUM, 16

C. OLAY YERİ İNCELEME VE GÖZLEMLERİ, 17

a. Kaza Mahallinde Bulunan Tesisler, 17

b. Madeni İşleten Şirketin Yönetim Yapısı, 17

c. Madende Çalışan İşçi Profili, 18

d. İşçilerin Özlük Hakları, 19

e. İşçilerin Sendikal Hakları, 19

f. İşletmede Uygulanan Vardiya Sistemi, 19

g. İşçilerin Kişisel İş Güvenliği Donanımları, 20

h. İşçi Sağlığı Gözetimleri, 21

i. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri, 21

j. Acil Durum Hazırlıkları, 21

k. Arama-Kurtarma Ekipleri, 21

l. İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Dış Denetim, 21

m. Maden Ocağında Daha Önce Yaşanan İş Kazaları, 22

D. MADEN FACIASI VAKASINA İLİŞKİN GÖZLEM VE TESPİTLER, 22

- a. Facia Öncesine İlişkin Çeşitli İddialar, 22
- b. Maden Faciası Anına İlişkin Fiziki ve Teknik Tespitler, 23
- c. Maden Faciası Sonrası, 25

III. YÜZYÜZE GÖRÜŞME NOTLARI

A. İŞÇİ VE İŞÇİ YAKINLARIYLA YAPILAN GÖRÜŞMELER, 28

B. KAMU GÜCÜNE SAHİP KURUM VE KURULUŞLARLA YAPILAN GÖRÜŞMELER, 41

- a. Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı ile Yapılan Görüşme, 41
- b. Soma İtfaiye Müdürlüğü ile Yapılan Görüşme, 42
- c. Soma Kaymakamlığı ile Yapılan Görüşme, 42
- d. AFAD ile Yapılan Görüşme, 43
- e. Soma Belediye Başkanlığı İle Yapılan Görüşme, 43
- f. Soma Devlet Hastanesi Başhekimliği ile Yapılan Görüşme, 44
- g. Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü Ege Linyit İşletmesi Müessese Müdürlüğü ile Yapılan Görüşme, 45

C. SENDİKA, MESLEK ÖRGÜTÜ VE SİYASİ PARTİ TEMSİLCİLERİ İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER, 45

- a. Maden İş Sendikası Soma Şubesi Başkanlığı İle Yapılan Görüşme, 45
- b. Maden Mühendisleri Odası Soma Temsilciği ile Yapılan Görüşme, 46
- c. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Soma İlçe Başkanlığı İle Yapılan Görüşme, 48
- d. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Soma İlçe Başkanlığı İle Yapılan Görüşme, 49
- e. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Soma İlçe Başkanlığı, 49

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

A. SOMA MADEN FACIASININ MADEN, DENETLEME, İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ, 51

- a. Facia Tarihinde Yürürlükte Bulunan Daimi ve Teknik Nezaretçi Sistemi, 51
- b. İş Sağlığı ve Güvenliği, 54
- c. Sendikal Haklar, 56

B. SOMA MADEN FACIASINA İLİŞKİN YARGILAMA SÜRECİ, 56

C. SONUÇ VE ÖNERİLER, 59

TAKDİM

13 Mayıs 2014 tarihinde Soma'da, Türkiye madencilik tarihindeki en büyük iş kazası/cinayeti yaşandı ve 301 madenci hayatını kaybetti. Soma faciası, hem dünya madencilik tarihi açısından, hem de 21. yüzyıl maden kazaları tarihi açısından yaşanmış en acı olaylardan biridir.

MAZLUMDER İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Bursa şubelerinden iş güvenliği uzmanı, maden mühendisi, sosyal hizmet uzmanı, hukukçu, psikolog, sosyolog, yazar, akademisyen gibi farklı uğraşlardan aktivistlerinden oluşan yaklaşık elli kişilik bir heyetle katliamın üçüncü gününde, Soma'da, madenciler, maden mühendisleri, madenci yakınları, sendikalar, siyasi parti temsilcileri ve resmi kurum temsilcileriyle görüşerek ve maden sahasında gözlemlerde bulunarak elinizdeki raporu hazırladı.

Raporlama Heyeti, Soma'da buldukları süreçte güvenlik güçleri tarafından defalarca mağdur edilmelere, engellemelere ve adı konulmamış "olağanüstü hal"e, madenci yakınlarına tekme atan ve hoyratça davranan resmi görevlilere tanıklık ettiler. Buna rağmen

ihmaller ve sorumsuzluklar zincirinin her halkasını sorgulayarak, yerinde tespit ederek ve insan yaşamını önemsizleştiren kâr hırsının imzalanmamış uluslararası sözleşmelerle ve denetlenmemiş cari mevzuatla buluşmasının sonuçlarını ortaya çıkardılar.

Soma katliamını işleyen katilin beş uzuvlu bedenini teşhis ettiler: Ahlıksız kâr hırsı, rödovans sistemi, işletme maliyetini yükselttiği için şimdiye dek imzalanmamış olan uluslararası sözleşmeler, uygulanmayan ve denetlenmeyen güvenlik tedbirleri ve şeffaflıktan ve hesap verebilirlikten kaçan, imtiyaz dağıtan devlet kurumu.

Tarihe tanıklık ve adaletin yerine getirilmesi adına zor şartlarda çalışan ve bu önemli raporu hazırlayan tüm gönüllülerimize teşekkür borcumuz var.

Ellerine ve yüreklerine sağlık.

Ahmet Faruk ÜNSAL
MAZLUMDER Genel Başkanı

ÖNSÖZ

MAZLUMDER, sıcaklığını ve acısını hiç bir zaman kaybetmeyen Soma faciasının yaşandığı gün nitelikli ve geniş bir ekiple olay yerinde gözlem ve araştırmalarda bulundu, ilgili kişi ve kurumlarla görüştü, görüşmelerini kayıt altına aldı. Hemen ardından ön raporunu kamuoyu ile paylaştı.

Arkadaşlarımız şahitlikleri ve notları üzerinde titiz bir çalışma yaparak gerçekten güzel, bilimsel bir rapor ortaya çıkardılar. Tabii ki bu çalışma zaman aldı. Ancak daha önce hazır olmasına rağmen, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çıkarılan yasaların da bir kritiğe tabi tutulması gerekliliği bu raporun Soma faciasının birinci yıl dönümünde yayınlaması sonucunu doğurdu.

Raporda emeği geçen bütün arkadaşlarımıza teşekkür ederken, bu gayretin hesaplarına “salih bir amel” olarak kaydedilmesini Yüce Rabbimden niyaz ediyorum.

Soma faciasının yaşandığı gün, kalplerimizden dillere getirilen duayı tekrar ediyoruz:

“ALLAH’IM!

Ellerimizi açtık sana yalvarıyoruz, ellerimizi boş çevirme.

Ya Rabbi!

Günahlarımızı bağışla, bütün isyanlarımızdan, ihmallerimizden, aşırılıklarımızdan ve günahlarımızdan tevbe ediyoruz, tevbemizi kabul eyle!

Bu kardeşlerimiz bir afet ile hayatlarını kaybettiler. Resulünden (s.a.v.) bize gelen rivayetlere göre bu şekilde hayatlarını kaybedenlere şehit muamelesi yapıyorsun. Allah’ım bu kardeşlerimizi de şehitlerden kıl.

Allah’ım!

Uhud hendeklerinde ateşte yakılarak şehit olanlar imanlarının bedelini ödediler. Bu kardeşlerimiz de dürüstçe bir “helal lokma” kazanmak için dürüstlüklerinin bedelini ödediler. Bu bedeli onlardan kabul et! Bu kardeşlerimizi hendeklerde yakılanlara cennetinde komşu eyle!

Bu afeti kardeşlerimizin günahlarına kefaret eyle, varsa seyyiatlarını hasenata tebdil eyle!

Allah'ım!

Yine Resulünden (s.a.v.) bize gelen bir haberde buyuruluyor ki; "Kazancın en hayırlısı el emeğidir, sahibi samimi ise." Bu kardeşlerimizi o "samimi"lerden kıl.

Ya Rabbi!

Buyuruyorsun ki, "İnsana ancak çalıştığı vardır, sonra çabası görülecektir."

Bu kardeşlerimiz de bedenlerini "helal rızık" ile beslemek için çalıştılar, evinde kendilerini bekleyen eşlerine ve çocuklarına "helal lokma" götürmek için çalıştılar. Baba ocağına temiz bir lokma taşımak için çalıştılar, yoruldu, ter döktüler ve bu yolda can verdiler. Bu kardeşlerimizin çabalarını zayi etme, tersine katında kabul eyle ve onlar için kat kat arttır.

10

Bu kardeşlerimiz, insanlıklarından, onurlarından ve dürüstlüklerinden taviz vermeden "helal lokma" kazanma erdemine leke sürmediler.

Bizlere ve bütün emekçilerimize bir emanet bilinci ile bu erdeme sahip çıkmayı nasip eyle.

Ya Rabbi!

Gerek vefat eden ve gerekse yaşayan şehitlerimizin ve yaralılarımızın üzerine rahmetini, inayetini ve sekinetini indir.

Bu kardeşlerimizin eşlerine, çocuklarına, ebeveynlerine, bütün yakınlarına ve onların acısını yüreğinde hisseden tüm insanlığa Sabr-ı Cemil ihsan eyle.

Bu kardeşlerimizden geride kalan anne ve babalarına, eşlerine ve çocuklarına, dul ve yetimlerine hayırlı veliler ve vasiler ihsan eyle, katından onlara yardım eyle.

Allah'ım onlara Yakub (as) ve Eyyüb (as) sabrı ihsan eyle.

Allah'ım şehid kardeşlerimizi salih olan ataları, eşleri ve zürriyetleri ile Adn Cennetinde buluşturduğun, meleklerin her kapısından girip sabırlarından dolayı selamladığı kullarından eyle.

Allah'ım! Bizlere de bu tür musibetlerden ders almayı nasip eyle.

Ya Rabbi!

Buyuruyorsun ki; "Allahın izni olmadıkça hiçbir musibet isabet etmez. Kim Allah'a iman ederse, onun kalbini hidayete yöneltir, Allah her şeyi bilendir."

Allah'ım sana iman ediyoruz, sana itimat ediyoruz, Ya Rabbi kalplerimize doğru olana yönelt. Eğer bu bir imtihanın ise bize sabır ver, yok eğer bir ihmaliz varsa yine bize hidayet ver ki bir daha bu acıları yaşamayalım. Ki hep beraber dikkat edelim.

"Bir şey olmaz" gafletinden ve aymazlığından vazgeçelim.

Ta ki şu ayetten ders alalım:

"Bir belâ olmayacak zannettiler de kör ve sağır kesildiler. Sonra Allah tevbelerini kabul etti. Sonra içlerinden çoğu yine kör ve sağır oldu. Allah onların yaptıklarını görmektedir." (Maide, 71)

Allah'ım! Bizi körleşenlerden sağırlaşanlardan kılma. Kılma ki;

Çocuklarımızın boynu bükük kalmasın,

Eşlerimizin umutları sönmesin,

Babalarımızın ciğeri yanmasın,

Analarımızın yüreği kan ağlamasın.

Allah'ım "denizde çalışan yoksulların ekmek

teknesini, gasp edenlerin eline geçmesinden koruduğun” gibi bizlerin de ekmek teknelerimizi her türlü musibetten ve kötü niyetlilerden korusun.

Allah’ım; şehitlerimizin ve yaralılarımızın yakınlarının acılarını paylaşıyoruz, onların acılarını azalt, hüznelerini gider, sabrını artır.”

Soma şehitlerimiz için yaptığımız duayı bugün tazelerken, bütün ilgilileri; sorumluluklarını yerine getirmeye, faciada kusurlu olanları adaletin önüne çıkarmaya, şehit ailelerinin ve yakınlarının mağduriyetini tam manasıyla gidermeye davet ediyor; Maide Suresi’nin 71’inci ayeti üzerinde düşünmeye çağırıyoruz.

Halkımızın ve ümmetimizin başı sağ olsun.

Ramazan BEYHAN
MAZLUMDER İstanbul Şube Başkanı

I. GİRİŞ

A. SOMA MADEN FACIASI

13.05.2014 günü, saat 15.00 sularında, özel teşebbüs olan Soma Maden İşletmeleri Anonim Şirketi tarafından işletilen Eynez kömür madeninde, patlama sonucu meydana gelen bir kaza üzerine bütün dikkatler Manisa'nın Soma ilçesine çevrildi. Kaza haberinin duyulmasının ardından özellikle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının bölgeye gitmesiyle büyük bir kazanın yaşandığı anlaşılmaya başlandı, ancak yaşananın bir facia olduğu kamuoyu tarafından gecenin geç saatlerinde idrak edildi. Facianın boyutlarının anlaşılmasının ardından yürütülen arama ve kurtarma faaliyetleri neticesinde ölen işçi sayısı 301 olarak açıklandı. Yirminci yüzyılın başından bu yana dünyada yaşanan en büyük maden kazaları arasında 14. sıraya oturan ve ülke genelinde yaygınlaşan iş kazaları sonucu ölümler tarihine "Soma Maden Faciası" olarak geçen bu olay hakkında inceleme ve gözlem raporumuzu sunmaktayız.

B. İNCELEME VE GÖZLEM HEYETİNİN OLUŞUMU

Büyük acılara neden olan Soma maden faciasının sebepleri, tekrar yaşanmaması için alınacak önlemler ve ihlal edilen hakların tespiti konusunda; hak ve sorumluluk bilinci temelinde teşekkül eden MAZLUMDER heyeti, 16, 17 ve 18 Mayıs 2014 günlerinde

Soma'da tespit ve incelemelerde bulunmuştur. MAZLUMDER heyeti; çoğunluğu İstanbul şubesinden olmak üzere, Ankara, Bursa, İzmir, Sakarya ve Adana şubeleri üyeleri ile Mimar Mühendisler Grubu'nun (MMG) bünyesinde kurulan Yer Yüzü Mühendisleri (YYM) uzmanlarının katılımıyla elli kişilik bir ekipten teşekkül etmiştir. Başta Soma olmak üzere, facianın yaşandığı bölgede geniş çaplı araştırma ve tespit faaliyeti yürütülmüştür.

C. AMAÇ VE YÖNTEM

MAZLUMDER olarak Soma'ya giderken hazırlanan plan, yaşanan facianın sebeplerini tespit etmek ve tanıklarını bulup ortaya çıkarmak üzerine kurulmuştur. Özellikle olay yerine gittiğimiz güne kadar kamuoyunda oluşan soru işaretleri ve olay hakkında ileri sürülen iddialardan hareketle hazırladığımız taslakta;

- İşyerinin çalışma şartları ve koşulları,
- İşçilerin genel durumları ve eğitimleri,
- İşçilere verilen iş güvenliği ve meslek eğitimlerinin içeriği,
- İşyerinin teknik altyapısı ve idari yönetimi,
- İşyerinin iş sağlığı ve güvenliği ile sosyal

güvenlik açısından denetlenip denetlenmediği,

- İşyerinde yapılan denetimlerin kapsamı,
- İşyerinde gerçekleştirilen, gerçekleştirilmeyen ve gerçekleşmesi gereken iş güvenliği ile ilgili uygulamalar,
- Yaşanan faciyanın sebebi, faciyanın kaza niteliği taşıyıp taşımadığı, iş kazası ise ihmallerin tespiti,
- Maden ocaklarına mahsus olarak yaşanan iş kazalarının gözlenmesi, bölgede daha önce iş kazaları yaşanıp yaşanmadığı,
- Yaşanan faciada işveren, müfettiş, mülki ve idari sorumluların tespiti,

gibi konular başta olmak üzere, gözlem sırasında ortaya çıkacak yeni başlıklara göre inceleme ve araştırmalar yapmak amacıyla planlama yapılmış ve uygulamaya konulmuştur.

14

MAZLUMDER heyeti; kazadan kurtulan işçiler, işçilerin yakınları, aileleri, arkadaşları; kaza sonucu ölenlerin yakınları ve aileleri; kaza mahalli dışındaki maden ocaklarında çalışan işçiler; siyasi parti, dernek, sendika

kuruluşları; kaymakamlık, belediye, AFAD gibi yerel yönetim birimleri ile mahalle ve kasaba merkezlerinde olaya ilişkin görüşü olan insanlarla yüz yüze görüşmelerde bulunmuştur.

Heyet içinde bulunan, konusuna hâkim maden mühendisi, jeoloji mühendisi ve iş güvenliği uzmanı üyelerden oluşan özel bir teknik ekip; maden sahasına giderek yerinde incelemede bulunmuşlardır. Maden mühendisi, makine mühendisi, inşaat mühendisi, jeoloji mühendisi ve elektrik mühendislerinin yanında iş güvenliği uzmanı, avukat, psikolog, sosyolog, gazeteci, yazar ve akademisyen heyet üyeleri üç-dört kişilik karma ekipler halinde Soma merkez ve civar köyler başta olmak üzere madende çalışan işçilerin bulunduğu diğer il ve ilçelerde halkın acılarını paylaşarak düşüncelerini anlamaya çalışmıştır. Alanlarında uzman üyelerin katkılarıyla elde edilen gözlemler ve veriler, çapraz denetimden geçirilerek olaya ilişkin doğru tespitlere varılmaya çalışılmıştır. Heyetin bölgede bulunduğu her günün sonunda, gün içinde yaşananları ve alınan notları değerlendirmek üzere, Soma merkezde toplantılar düzenlenmiş; toplantılar sonucu ortaya çıkan yeni soru işaretleri hakkında ertesi gün tekrar çalışmalar yapılmıştır.

II. SOMA MADEN FACİASI HAKKINDA TESPİTLER

A. SOMA VE KÖMÜR MADENCİLİĞİ

a. Soma'nın Coğrafi Konumu ve Özellikleri

Soma; Ege Bölgesinin orta kısmında Manisa iline bağlı bir ilçedir. Balıkesir'in güney sınırında bulunan Soma, günümüzde tarihsel konumundan ayrılarak geçiş güzergâhlarına uzak bir noktada kalmıştır. Soma ilçesi Türkiye'nin en yüksek kaloriye sahip linyitlerinin çıktığı, ülke çapında ikinci en geniş rezerve sahip kömür yatakları ile tanınmaktadır.

b. Linyit Kömürü ve Soma

Linyit kömürünün ülkemizde ilk kez çıkarıldığı tarihe ilişkin kesin bilgi bulunmamaktadır. Buna karşılık 1914 ile 1918 yılları arasında, harp ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ile başta Soma olmak üzere Anadolu'da birçok linyit işletmesinin açılmış olduğu bilinmektedir. Etibank; Kütahya-Emet yakınında Değirmisaz yatağında 16 Şubat 1938 tarihinde, Tavşanlı yakınlarındaki Tunçbilek yatağında 18 Mayıs 1939 tarihinde, Manisa-Soma yatağında 23 Eylül 1939 tarihinde linyit üretmeye başlamıştır. Ülke çapında linyit madeninin geniş çaplı olarak aranması faaliyetleri 1935 yılında Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü'nün (MTA) kurulması

ile başlamıştır. Etüt çalışmaları, 1950 yılına kadar genel jeolojik etütler şeklinde başlamış olup, bu tarihten sonra çalışmalar sondajlı aramalar ile sistemli ve uzun vadeli projeler şeklinde yürütülmüştür.

Bölgede tespit edilen genel rezerv 800 milyon ton olup, rezerv araştırmaları devam etmektedir. Linyit kömürü bu bölgede yaklaşık iki ila otuz metre damar kalınlığı veren, dalma-batma tektonizmasına uğramış yataklanma tipiyle kendine özgü bir yapı oluşturmaktadır.

c. Soma'da Uygulanan Linyit Kömürü Üretim Yöntemleri

Soma'da değişik üretim yöntemleri kullanılmakla beraber facianın gerçekleştiği maden dâhil olmak üzere genellikle uzun yıllar üzerinde tecrübe kazanılmış "yatay dilimli geri dönümlü göçertmeli uzun ayak" yöntemiyle üretim yapılmaktadır. Ayak aynalarındaki kömür patlayıcı maddeler kullanılarak (Gri-zutin Klorür) gevşetilmekte ve martopikör makineleriyle kazılarak konveyöre yüklenmektedir. İlk vardiya olan parçalama vardiyasında ayak aynası üç-dört metre genişliğinde bir havelik (1.20 m) derinlikte dişler halinde kazılarak parçalanır ve tahkimatı yapılır. İkinci vardiya olan bitirme vardiyasında dişler tamamlanarak have kazısı ve tahkimatı tamamlanır. Söküm vardiyası olan

üçüncü vardiyada ise, konveyör sökülerek aynaya monte edilir, ayak arkası göçertilir ve temizlik yapılır. Her üç vardiyada da arkadan kömür alınmaktadır. Göçük kömürüne karışan göçük taşının, çıkarılan rezervin % 20-25'i olduğu kabul edilmekte ve bu durum satılabilir kömür maliyetini arttırmaktadır.

Madencilikte uygulanan her yöntemin kendine has olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Faaliyet gösterilen işlerde kullanılan yöntemin belirlenmesinde mühendisliğin temel amacı, çalışanların güvenliği ve üretimin kârlılığı açısından olumsuz yönleri minimize ederek üretim yapmak olmalıdır. Bu raporda, maden faciasının yaşandığı işletmede tercih edilen kârlılığın artırılmasına odaklı üretim yönteminin, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması amacını ihmal eder şekilde uygulandığına ışık tutmaya çalışacağız.

B. MADEN OCAĞINDA FACİA ÖNCESİ GENEL DURUM

Facianın yaşandığı Eynez maden ocağını, merkezi İstanbul'da bulunan, Yönetim Kurulu Başkanlığını Alp Gürkan'ın yaptığı ve Soma Holding A.Ş.'ye bağlı olarak faaliyet gösteren Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. işletmektedir. Anılan şirket geçmişte devletin işletmesinde bulunan dört ayrı üretim bölgesinde de rödovans usulüyle madencilik faaliyetinde bulunmaktadır. Rödovans usulüne göre Şirket, Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TKİ) ile yaptığı sözleşme gereğince kömür madenini kendi nam ve hesabına işletmekte, ancak her bir işletme sahası için muayyen bir kira ücretini ve çıkan her ton kömür için belirlenen bir bedeli TKİ'ye ödemektedir.

Rödovans sistemiyle işletilen madenlerde üretim iki sistemle denetlenmektedir. 2003 yılında kabul edilen "madenler için teknik nezaretçilik" sistem ağıyla; madenlerde çalışarak tecrübe edinmiş, Maden Mühendisleri Odası tarafından ek eğitimlere tabi tutularak sertifika yeterlilik sınavında başarılı olan maden mühendisleri, daimi nezaretçi olarak görevli olduğu madeni denetlemekle yükümlü tutulmuştur. Ayrıca çalışan işçi sayısı yüzü aşan iş yerlerinde; merkezi yönetimin Ankara'dan göndermiş olduğu bilirkişi heyeti, maden işletmelerini yönetmeliklere uygun bir şekilde altı aylık periyotlarla denetlenmek mecburiyetindedir. Kaza sonrası kayıtlarda, facianın yaşandığı Eynez maden ocağının yaklaşık kırk gün önce merkezi yönetim tarafından denetlendiği görülmüştür. Denetleme raporunda madenin tüm yönetmeliklere uygun olduğu evrak üstünde belirtilmiştir. Diğer yandan Soma Kömür İşletmeleri A.Ş.'ye ait diğer üç maden sahasında teknik aksaklıklar nedeniyle üretimin düştüğü; bu

Bu raporda, maden faciasının yaşandığı işletmede tercih edilen kârlılığın artırılmasına odaklı üretim yönteminin, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması amacını ihmal eder şekilde uygulandığına ışık tutmaya çalışacağız.

nedenle üretim planlamasına uygun miktarda kömür elde etmek için kazanın yaşandığı maden ocağının şirket tarafından kapasite üstü çalıştırıldığı anlaşılmaktadır.

C. OLAY YERİ İNCELEME VE GÖZLEMLERİ

a. Kaza Mahallinde Bulunan Tesisler

Eynez maden ocağında bulunan Soma Kömür İşletmeleri A.Ş.'ye ait tesis alanına taşlı toprak bir yolla çıkılabilmektedir. Tesisin kurulduğu alandaki binalar toprak zemine oturmaktadır. MAZLUMDER heyetinin olay mahalline ulaşırken karşılaştığı ilk tesis görüntüsü, hurda bir izlenim vermektedir. Bu ilk izlenim maden müessesinin modern bir yer olmadığına ve çalışanların motivasyonlarına dair ilk belirtilerdir.

Madenin bulunduğu alanda yer alan binaların çeşitli salon ve odalarının kapılarında; "İşyeri Sağlık Birimi", "Eğitim Salonu" ve "Toplanma Bölgesi" gibi tabelaların bulunması, işletmenin iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı açısından gerekli fiziki mekânları oluşturmaya çalıştığı kanaatini uyandırmıştır.

İşçilerin kullandığı tuvalet ve lavaboların çok ilkel ve kötü fiziki şartlara sahip olduğu tespit edilmiştir. İşçilerin soyunma odalarında yan

yana dizilmiş yüzlerce dolabın bulunduğu, dolap sayısının işçi sayısından az olduğu, işçilerin yetersiz dolap sayısı nedeniyle tavana asılı sepetlerin içine kıyafetlerini koyduğu, soyunma mekânlarında ve koğuşlarda yerlerin oldukça kirli olduğu, tuvaletlerin kapılarının koğuşlara açıldığı ve sıhhi olmadığı gözlenmiştir. Tesisin zemini topraktan olduğu için fiziki şartların kış aylarında daha da kötü olacağı varsayılmaktadır. Tesisin içinde işçiler için yemekhane bulunmadığı, yemeklerin otuz dakikalık çalışma arası verilerek yeraltında yendiği ve işçilerin yemeklerini kendileri getirdiği öğrenilmiştir.

b. Madeni İşleten Şirketin Yönetim Yapısı

Maden faciasının yaşandığı Eynez maden ocağı, iki yıl önce yapılan ihalede en yüksek teklifi veren Soma Kömür İşletmeleri A.Ş.'ye rödovans usulüyle kiralanmıştır. Şirketin maden işletmesi yönetiminde* Alp Gürkan ve Can Gürkan yönetici, Ramazan Doğru Koordinatör - Sorumlu Müdür, Akın Çelik ise İşletme Müdürü olarak görevlidir. İşletme Müdürü Akın Çelik aynı zamanda iş güvenliği uzmanıdır ve facia sonrası yürütülen kurtarma çalışmaları sonucunda yeraltından çıkarılanlar arasındadır.

Maden ocağı işletmesinde üst kademedен aşağıya doğru; koordinatör, müdür, başmühendis, mühendis, tekniker, çavuş, usta, çalışan şeklinde sıralanan bir hiyerarşi kabul edilmiştir. Çalışmalar elli ila altmış kişilik ekipler halinde, her ekipte birer mühendis, tekniker ve çavuş bulunmak üzere yürütülmektedir. Ekipler çoğunlukla alt taşeronlar tarafından oluşturulmaktadır. Ekip içindeki işçilerin başında bulunan çavuşlar, Soma Kömür İşletmeleri A.Ş.'ye alt taşeron olarak iş gören firmalar adına çalışmaktadır.

Tekniker sınıfının üstünde bulunan yetkili-

* Raporumuz içeriğinde geçen isimler bugüne kadar kamuoyu ile paylaşıldığı için, masumiyet karinesi ilkesi gözetilmek şartıyla açıkça yazılmıştır.

lerin çoğunlukla işçilerin yanında gelmediği, bu yüzden işçiler ile üstleri arasında diyalog eksikliği bulunduğu, işçilerin çalışma esnasında yaşadıkları riskli şartları ve durumları ifade edemediği, bu durumları ifade edenlerin dövüldüğü ve işten çıkarılmakla tehdit edildiği beyan edilmiştir.

Ekip başlarında bulunan çavuşların, mühendis ve teknikerlere karşı baskın olduğu, dilediklerinde çalışılan bölgeye onları almadığı ifade edilmiştir. Ayrıca çavuşların, işçilere çalışma şartlarıyla ilgili baskı yapabildiği, olması gerekenden fazla mesai yaptırabildiği, fazla mesailerin kayıt altına alınmadığı ve fazla mesai ücreti ödenmediğine ilişkin iddialar kayıt altına alınmıştır. Heyetin dinlediği kişiler, çavuşların aylık yapılan işe göre yüklü miktarda para aldıklarını, alınan paraların aslında işçilerin emekleri üzerinden kazanıldığını ve onların maaşından kesilerek ödendiğini, bu yüzden işini önceki gün erken bitirerek çıkan işçiye ertesi çalışma gününde daha fazla iş miktarı yüklediğini söylemişlerdir.

Maden ocağında çalışanlar, kendilerini yönetenlerin uyguladığı baskılara örnek olarak; yaklaşık bir buçuk sene önce bir çavuşun madende işçiye tokat attığını, işçinin şikâyet amaçlı olarak olayı internette açıklaması üzerine işten atıldığını, çavuşun ise sadece süreli olarak işten uzaklaştırıldığını

anlatmışlardır.

İşçiler bölgede yaşanan kazaların yüzde doksanının acele şekilde ve telaşla iş yaptırılmasına dayandığını vurgulamışlardır. Soma maden faciasından altı ila sekiz ay kadar önce ölümle sonuçlanan başka bir kaza yaşanmasına rağmen işçilerin amirler tarafından kazanın olduğu gün çalışmaya zorlandığı ifade edilmiştir.

İşçiler taşeron sistemi olduğu için çalışma şartlarının zorlayıcı olduğunu, işçi başına günlük 2 ton hedef konduğunu, belirlenen hedeften eksik iş yapılması halinde işçinin cezalandırıldığını, diğer yandan, fazla iş yapılması halinde prim verilmediğini ifade etmiştir. Yapılan fazla üretimin ekip başlarına ve taşeron yöneticilerine prim olarak yansıtıldığı, böylece sıradan işçilerin sürekli fazla işe zorlandığı bir yönetimin teşvik edildiği tespit edilmiştir.

c. Madende Çalışan İşçi Profili

Facianın yaşandığı maden ocağında çalışan işçilerin genel olarak çevre köylerden geldiği, ancak az da olsa Soma dışındaki ilçelerden ve başka illerden gelen işçilerin bulunduğu ifade edilmiştir. Basında yer alan iddialar dikkate alınarak yapılan araştırmalarda, bizzat işçilerden edinilen bilgilere göre maden ocağında ülkemize sığınan Suriye vatandaşı-

İşçiler taşeron sistemi olduğu için çalışma şartlarının zorlayıcı olduğunu, işçi başına günlük 2 ton hedef konduğunu, belirlenen hedeften eksik iş yapılması halinde işçinin cezalandırıldığını, diğer yandan, fazla iş yapılması halinde prim verilmediğini ifade etmiştir. Yapılan fazla üretimin ekip başlarına ve taşeron yöneticilerine prim olarak yansıtıldığı, böylece sıradan işçilerin sürekli fazla işe zorlandığı bir yönetimin teşvik edildiği tespit edilmiştir.

larının ve çocuk işçilerin çalıştırılmadığı yönünde kanaat oluşmuştur.

d. İşçilerin Özlük Hakları

Görüşülen işçiler istisnasız olarak kendilerinin insan olarak değil, birer üretim aracı olarak görüldüklerini ifade etmişlerdir. İşçiler ücretlerin yetersiz olmasından ve işlerine dair en ufak bir eksiklik veya kusurlarında günlük yevmiyelerinin kesilmesinden yakınmaktadır. İşçilerden on beş yılını dolduranlar, 3.600 prim gün sayısını doldurmaları nedeniyle kıdem tazminatlarını işverenden talep ettiklerinde, ödemelerde zorluk çıkarıldığını ve tazminatların ayda 1000'er liralık taksitlerle uzun vadede ödendiğini belirtmişlerdir.

İşçiler, çocuk doğumu olduğunda az miktarda bir yardım yapıldığını, eğitim, hastalık yahut ölümlerde herhangi bir sosyal yardım almadıklarını söylemişlerdir. Aile yakınlarından birinin ölümü halinde işçilere üç gün ücretli izin verildiği öğrenilmiştir.

İşçilere çeşitli yardımların yapılması için İşçi Yardımlaşma Derneği kurulduğu, Dernek kurulmadan önce işveren tarafından havlu, sabun, deterjan, şampuan vb. yardımlar yapıldığı, ancak Dernek kurulduktan sonra anılan aynı yardımların kaldırıldığı iddia edilmiştir.

İşçiler günlük mesai saatleri içinde kısa süreli aralar alamadıklarını, çay molası, tuvalet molası, namaz molası, istirahat molası vb. imkânları bulunmadığını ifade etmektedir. Madende çalışanlara sadece otuz dakikalık yemek molası sağlandığı, yemeklerin kaplar içinde işçiler tarafından getirildiği ve yeraltında yendiği söylenmektedir.

İşveren tarafından işe alımların “işçi ağaları” yahut “çavuşlar” üzerinden yapıldığı ve bu yüzden çavuşlara karşı işe ilişkin taleplerin ve beyanların rahatça ifade edilemediği, işçilerin iş psikolojisi açısından kendilerini çavuşlara karşı borçlu hissettikleri gözlen-

miştir.

İşveren tarafından işçilere borç alma olanağının sağlandığı, ancak borçların daha sonra işverene faiziyle birlikte ödendiği, borç alma imkânının da her zaman ve her işçiye sağlanmadığı iddia edilmiştir.

İşçilerin işveren tarafından tahsis edilen servis otobüsleriyle işyerine ulaştırıldığı öğrenilmiştir.

e. İşçilerin Sendikal Hakları

Maden faciasının yaşandığı işletmede üye sayısı Türkiye Maden İşçileri Sendikası hâkim konumdadır. Maden ocağında çalışanların önceden başka bir sendikaya üye oldukları, işletmenin Soma Kömür İşletmeleri A.Ş.'ye geçmesi üzerine sendika üyeliklerinin iptal edildiği, 2002-2003 yıllarında bazı işçilerin organize olup sendikalarla görüşmeye başlaması üzerine görüşme yapan on üç işçinin işten atıldığı, işten atılan işçilerin görüştüğü sendika aracılığı ile Çanakkale'de iş bulmasına rağmen, Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. yetkililerinin baskısıyla tekrar işten çıkarıldıkları iddia edilmektedir. Yine iddialara göre anılan olaydan sonra işverenin izniyle Maden-İş Sendikası'nın işletmede sendikal faaliyette bulunmasının önü açılmıştır.

İşçiler işyerinde hâkim sendikanın işverenin yönetiminde bulunduğunu ve işçilerin haklarını korumaktan uzak olduğunu düşünmektedir. Sendika hakkında bilgi veren işçiler, sendikada formaliteyi yerine getirmek için seçim yapıldığını, seçilen temsilcilerin belirlenmesinde hiçbir etkilerinin bulunmadığını, çoğu zaman seçim için içeriği görülmeden kapalı bir zarfla oy kullanıldığını iddia etmektedir.

f. İşletmede Uygulanan Vardiya Sistemi

Faciyanın yaşandığı maden ocağında her vardiyada yaklaşık 750 kişi olmak üzere toplam üç bin işçinin, üçlü vardiya sistemiyle çalış-

tığı tespit edilmiştir. Vardiyalar 08.00-16.00, 16.00-24.00 ve 00.00-08.00 olmak üzere düzenlenmiştir. Vardiya değişimleri, vardiya başlama saatinden on beş dakika önce; malzeme, ekipman devri ile devam eden işin tarifi gibi etkenlerden dolayı maden içinde yapılmaktadır. İşçiler on beş günde bir, bir gün içinde iki kere vardiya yaptıklarını ifade etmekte, o güne has olarak sabah 08.00'de vardiyaya girip akşam 17.00'de çıktıklarını ve tekrar saat 22.00'de ikinci vardiyaya girip sabah 06.00'da çıktıklarını söylemektedir.

g. İşçilerin Kişisel İş Güvenliği Donanımları

Yeraltında çalışan işçilere baret, çelik burunlu lastik çizme, iş elbisesi olarak reflektif bantlı turuncu mont-pantolon, gri melanjişört ve eldiven verildiği tespit edilmiştir. Maden işçiliğinde önemli bir edevat olan eldivenlerden işveren tarafından temin edilenlerin en düşük kalitede olduğu ve çabuk deforme olduğundan, işçilerin kendi imkânlarıyla kalite standardı yüksek Starline-E43 eldiven aldıkları gözlenmiştir. Diğer yandan işçilere kulaklık ve solunum maskesi verilmediği görülmüştür. Maden içinde kapalı alanda makine ve ekipmanlardan ortaya çıkan gürültü düşünüldüğünde kulaklık verilmemesinin çalışma dikkati ve sağlığı açısından dezavantajı açıktır. Linyit kömürü çıkarılmasında çalışan işçilerin maruz kaldığı kömür ve diğer maddelerin tozunun filtrasyonu açısından önem taşıyan solunum maskesi ise diğer bir eksikliklerdir.

Maden ocaklarında oksijen seviyesinin azalması haline karşı altmış dakikalık önlem sağlayan ve hortumu ağza alınıp buruna mandal takılarak kullanılan acil solunum kitinin her işçide bulunduğu görülmüştür. Ancak acil solunum kiti maskelerinin yaklaşık bir buçuk sene önce denetlendiği ve bazılarının facia sırasında çalışmadığı iddia edilmektedir.

Maden ocağı ortamındaki gaz oranları ölçümü için SCADA sistemine bağlı olarak sabit

gaz ölçümü (O₂,CO, CH₄) yapıldığı belirtilmiştir.

Maden ocağında çalışanlardan oluşturulan cankurtaran ekiplerinin (3 grup x 6'şar kişi=18 kişi) üzerlerinde taşıyabileceği mini-kombine gaz ölçüm (O₂-oksijen, CO-karbonmonoksit, H₂S-hidrojen sülfür, CH₄-metan) cihazları mevcuttur. Cihazların ATEX sertifikalı yani yanıcı-patlayıcı ortamlarda kullanılabilir olduğu, ancak üzerlerinde kalibrasyonları ile ilgili herhangi bir ibare bulunmadığı gözlenmiştir. Bazı işçiler anılan gaz ölçüm cihazlarının yalnızca emniyet tekniklerine verildiğini iddia etmiştir.

h. İşçi Sağlığı Gözetimleri

Yüz yüze yapılan görüşmelerde bazı işçiler işe alım öncesi sağlık raporu istenmediğini ifade ederken, bazı işçiler ise sağlık kontrolünden geçirildiklerini söylemişlerdir. Sağlık kontrolünden geçen işçilere, altı ayda bir akciğer filmi ve efor (nefes) testi yapıldığı, ancak işçilerin odyometri, göz, kan, idrar tetkiklerine tabi tutulmadığı tespit edilmiştir. Maden ocağında çalışanların çoğunda baş ağrısı ve uyku verimsizliği şikâyetleri vardır. Maden ocaklarından emekli olanların genç yaşta vefat ettiği iddia edilmiştir.

i. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri

Facianın yaşandığı maden ocağında temel iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin altı ayda bir dört saat yapıldığı ifade edilmiştir. İşçiler eğitimlere çok önem verilmediğini ve verilen eğitimlerin yetersiz olduğunu iddia etmiştir. Bu iddiayı yaşanan faciada işçilerin temiz hava kitlerinin kullanımı konusunda yaşadıkları acemilikler teyit etmiştir. İşçilere verilen eğitimlerde uygulamalı derslerin yetersiz olduğu kanaatine varılmıştır. Görüşme yapılan bir çavuşun, bir saat boyunca hayatta kalmayı sağlayan solunum ekipmanında bulunan oksijen tüpünü kullanmayı bilmediğini ifade etmesi, varılan kanaati desteklemiştir.

İşçilerin kişisel iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alıp almadığına dair işletme içi denetim mekanizmalarının zayıf olduğu kanaatine varılmıştır. Görüşülen işçilerden bazıları altı ay boyunca gaz maskesini taşımadığı halde, emniyet amiri veya teknikerler tarafından hiç uyarılmadığını söylemiştir.

j. Acil Durum Hazırlıkları

Maden ocakları gibi riskli sektörlerde tatbikatların sık ve etkin yapılması gerektiği ve işçilerin yaşanabilecek yangın, patlama, göçük, sel, sabotaj vs. senaryolar dahilinde tatbikat yapmalarının önemi açıktır. Facianın yaşandığı maden ocağında işçiler acil durumlarda nasıl hareket etmeleri gerektiğine dair altı ayda bir tatbikat eğitimi gördüklerini söylemişlerdir. İşçilerin çoğunluğu tatbikat eğitimlerinin göstermelik olduğunu, bazı durumlarda tatbikat yapılmaksızın sözlü eğitim verildiğini, birçok güvenlik ekipmanının kullanımı hakkında bilgilendirilmediklerini ifade etmişlerdir.

k. Arama-Kurtarma Ekipleri

Eynez maden ocağında özel yetiştirilmiş, arama-kurtarma eğitimi almış ve bu amaçla özgü görevlendirilmiş herhangi bir personelin yahut ekibin bulunmadığı tespit edilmiştir. Yaşanan facia sonrası işletmenin diğer vardiyalarında çalışan işçilerin çoğu kurtarma faaliyetlerine katılmamıştır. Maden ocağında yürütülen arama kurtarma çalışmalarına çağrılan işçilerin telefonlarının kapalı olduğu söylenmiş veya ulaşılan işçiler gelmek istemediklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle facia sonrasında arama-kurtarma faaliyetlerini yürütmek üzere diğer madenlerden işçi getirilmiş, ancak diğer madenlerden gelen işçiler arama-kurtarma yapacakları madenin yapısını bilmediklerinden etkin ve güvenli hareket edememişlerdir.

l. İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Dış Denetim

Maden ocağında çalışan işçiler merkezi yö-

netim tarafından yapılan denetimlerin sadece evrak üzerinde olduğunu, denetim için gelen yetkililerin maden ocağı içine girmediklerini, işleten şirket yetkililerinin yapılacak denetimlerden önceden haberdar olduğunu, bu nedenle denetmenler geldiğinde gaz oranları sınırları aşan yahut tehlikeli bölümlerin kapatıldığını iddia etmişlerdir. Böylece denetimlerde raporların olumsuz unsurlardan arındırıldığı, ayrıca gelen denetim görevlilerinin maden ocağına has makine ve teçhizat hakkında bilgisiz oldukları söylenmiştir. Facianın yaşandığı ocakta beş yıldır çalışan bir işçi, çalıştığı sürede bir kere denetim görevlisi gördüğünü, gördüğünde de sadece maden ocağı ana yolunda denetim yapıldığını beyan etmiştir.

m. Maden Ocağında Daha Önce Yaşanan İş Kazaları

Facianın yaşandığı maden ocağında daha önce su pompasına elbisesini kaptıran bir işçinin hayatını kaybettiği anlatılmıştır. Olayın anlatımından su pompasının döner mekanizmalarında koruyucu olmadığı anlaşılmıştır.

Yine aynı maden ocağında bir işçinin konveyöre sıkışarak vefat ettiği beyan edilmiştir. Bu durumun madene iniş ve çıkışın yürüyerek yapılması, yeryüzünden 400-500 metre kot farkı olan çalışma noktalarına yaklaşık dört kilometrelik bir yürüyüşle varılması, yürünen yolun engebeli, sulu, yetersiz aydınlatmalı olmasına bağlı olarak, özellikle iş çıkışlarında işçilerin kömür taşıyan konveyörlere binmesi sonucu gerçekleştiği anlaşılmıştır.

D. MADEN FACİASI VAKASINA İLİŞKİN GÖZLEM VE TESPİTLER

a. Facia Öncesine İlişkin Çeşitli İddialar

MAZLUMDER heyeti medyada yer alan haberler ve olay yerinde yapılan yüz yüze görüşmelerde maden faciasının nedeni olarak

çeşitli iddialarla karşılaşmıştır. Bu iddialar aynı zamanda olayın aydınlatılması açısından kayda geçmeye değer savlardır. İddialar özetle şu şekildedir:

- Maden ocağında elektrik bağlantılarının trafo bakımı sırasında ark yapması sonucu kömürün tutuştuğu söylenmektedir.
- Facianın yaşandığı günden önce üç hafta boyunca cevherin çok sıcak çıktığı ve kömürün içten yanması sonucu karbon monoksit gazı artışı olduğu ifade edilmiştir.
- Kömürün ısınmasına karşı tedbir olarak maden ocağına devamlı su basıldığı, yerler su olduğu için işçilerin çalışmalarının zorlaştığı beyan edilmiştir.
- Maden faciasının büyük bir patlamayla oluştuğu ve patlamanın yaşandığı bölgenin önceden defalarca kapatıldığı halde tedbir alınmaksızın tekrar işletmeye açıldığı iddia edilmektedir.
- Facianın yaşandığı tarihten iki sene öncesine kadar patlamanın olduğu yerin elli metre üstünde yaşam odası denilen bir yerin olduğu, daha sonra bu derme çatma bölümün kapatıldığı iddia edilmiştir.
- Maden faciasının yaşandığı gün saat 15.00 sularında, tedbirsiz olarak ve çalışanlar uzaklaştırılmaksızın dinamit patlatıldığı söylenmiştir.
- Bir iddiaya göre madeni işleten Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. yetkilileri tarafından işçilerin Ak Parti mitinglerine götürüldüğü ve böylece madende bulunan bazı iş güvenliği unsurlarının ihlaline göz yumulduğu iddia edilmiştir.
- Madende bulunan facianın yaşandığı S bölgesinde ana yol tarafından boşluk bırakılarak irtibat bulundursaydı ortama temiz hava gelebileceği ve ölen işçilerin yarısının kurtulabileceği, ancak anılan irtibat yerinin işleten tarafından ayak yapılarak kapatıldığı

ifade edilmiştir.

- Faciadan bir buçuk ay önceye kadar madeni işleten şirket içinde malzeme alımlarında yolsuzluk yapıldığı iddialarının ortaya çıktığı, bu iddiaların söylenti olarak dolaştığı zamandan itibaren malzemeden kısıldığı, ancak daha sonra malzeme faturası kesildiği ve malzeme teslim alınmaksızın hurdalıktan temin edilen eski malzemelerin elden geçirilerek tekrar kullanıldığı iddia edilmiştir.

b. Maden Faciası Anına İlişkin Fizikî ve Teknik Tespitler

MAZLUMDER heyetinin maden faciasına ilişkin tespitleri öncelikle maden ocağı içi ve çevresinde yapılan incelemelere ve olayı yaşayanlarla yapılan yüz yüze görüşmelerde dile getirilen hususlara, sonra ise savcılık, yetkili açıklamaları vs. araçlarla kamuoyuna duyurulan bilgilere dayanmaktadır. Heyetimizde bulunan teknik uzmanlık sahibi ekip bütün iddiaları ve somut verileri değerlendirerek facia anına ilişkin değerlendirmede bulunmuştur.

Soma maden faciasının gerçekleştiği Eynez maden ocağında oluşan tipte yangınların belirtileri 45 ila 60 gün öncesinden itibaren teknik verilerden öngörülebilir niteliktedir. Bu tipte yangınların en önemli belirtisi içten içe yanan kömür cevherinin maden içinde CO (Karbonmonoksit) gazını artırması ve çıkan cevherde terleme gözlenmesidir. Her kömür madeninde herhangi bir belirti verisi elde edilmez ilgili kısma müdahale edilmesi zorunludur. Soma maden faciasının yaşandığı ocakta toz kömürün eski imalatta iyi bir barajlama yapılarak kapatılmaması, içten yanmanın başlamasına neden olmuştur.

Yanmanın ikinci evreye geçmesi ve yangın çıkmasıyla ocak içi CO gazı oranı ve ısı artışları başladığı tahmin edilmektedir. Bu noktada CO gazı ve etkisi hakkında kısaca bilgi vermekte fayda görülmektedir. CO aslında bir kan zehridir ve kanda bulunan hemoglo-

binlerle birleşerek karboksihemoglobin haline gelir. Bu durum insan dokularına oksijen naklini önler. Dolayısıyla dokularda yeteri kadar oksijen alamayan kişi havasızlıktan ölür. Bulunduğu ortamda % 0,7 oranında CO bulunan kişi, istirahat halinde ise 5 saatte, yürüyor ise 2,5 saatte, fiziki bir aktivite yaparak çalışıyor ise 40 dakikada hayatını kaybeder. Zira anılan süreler zarfında havada bulunan CO, hemoglobinin % 65 ini bağlayarak karboksihemoglobin haline gelecektir.

CO, insan vücudundan belirli bir sürede atılabilmektedir. Vücuttan atılma ve normalleş-

Olağan bir maden işletmesinde bu verilerin sürekli kontrol edilmemesi ve sorumlu mühendisler veya idareciler tarafından anlaşılmaması imkân dışıdır. CO gazının tehlikeli seviyelerde bulunması halinde derhal ocakta faaliyet durdurulmalı, yanan bölgede kazı göçertme veya su-kum karışımlarıyla imalat izole edilmelidir.

me süresi insana verilen oksijen miktarına göre değişir. CO zehirlenmesine maruz kalan kişiye saf oksijen verilecek olursa, vücuttan CO çıkışı süratlenir. CO'ın bir insanın kanda 10-15 ppm (milyonda 10-15) gibi küçük bir değerde bulunması dahi sekiz saatten

fazla maruz kalındığında, kanda %2,5 oranında karboksihemoglobin oluşturarak sinir sisteminde bozukluklar ortaya çıkarmaktadır. Nitekim oluşan karboksihemoglobin nispeti kanda %60'ı bulduğunda baygınlık ve ölüme neden olabilmekte, bu değer %66'yı bulması ise kesin ölüm sonucunu doğurmaktadır.

Renksiz-kokusuz ve hava ile eşdeğer ağırlıkta olan CO, cihazla tespit edilmeksizin farkına varılması oldukça güç bir gazdır. Bu özelliği gazın tehlikesini önemli oranda artırıcı bir etki yapmaktadır. Bu nedenlerle maden ocaklarında sürekli olarak CO gaz ölçüm cihazı kullanılmalı ve cihazın ölçümleri düzenli olarak takip edilip gözlemlenecek bulgulara göre hareket edilmelidir. Diğer yandan çok ender rastlansa da CO gazının hava içerisinde % 12'lik bir konsantrasyona erişmesi, patlayıcı özellik kazanmasına neden olmaktadır.

Olağan bir maden işletmesinde bu verilerin sürekli kontrol edilmemesi ve sorumlu mühendisler veya idareciler tarafından anlaşılması imkân dışıdır. CO gazının tehlikeli seviyelerde bulunması halinde derhal ocakta faaliyet durdurulmalı, yanan bölgede kazı göçertme veya su-kum karışımlarıyla imalat izole edilmelidir.

Anılan belirtilerin oluştuğu;

Yangının idari tedbirlerle geçiştirilmeye çalışıldığı, çalışanlara kişisel koruma cihazları temin etme gibi hayati konularda adım atılmadığı açıkça görülmektedir. Madende faciaya neden olan yangın o kadar yüksek düzeyde fiziki belirtiler göstermiştir ki; olayın olduğu kısımda üç ayrı vardiyada çalışan dört ayrı elektrik teknisyeninin, yangından önceki onbeş gün boyunca ısıdan yanan kabloları onarmak amacıyla hep birlikte görevlendirildiği ve evlerine gönderilmediği tespit edilmiştir.

madencilerin, çıkan cevherin daha sıcak olduğu ve daha çabuk yanmaya başladığı yönünde ifadeleri ile teyit edilebilmektedir. Faciayı getiren bu belirtilerin 20-25 gün boyunca sürdüğü, hatta faciadan iki gün önce orta çaplı iki ayrı yangın çıktığı tespit edilmiştir. Buna rağmen yangının idari tedbirlerle geçiştirilmeye çalışıldığı, çalışanlara kişisel koruma cihazları temin etme gibi hayati konularda adım atılmadığı açıkça görülmektedir. Madende faciaya neden olan yangın o kadar yüksek düzeyde fiziki belirtiler göstermiştir ki; olayın olduğu kısımda üç ayrı vardiyada çalışan dört ayrı elektrik teknisyeninin, yangından önceki onbeş gün boyunca ısıdan yanan kabloları onarmak amacıyla hep birlikte görevlendirildiği ve evlerine gönderilmediği tespit edilmiştir.

İşleten firma tarafından olayın yaşanmasından dört gün sonra yapılan basın toplantısında; olayın başlama saati 15.00-15.30 olarak aktarılmıştır. Ancak savcılık tarafından hazırlanan ilk soruşturma metninde olayın başlama saati 13.10 olarak belirlenmiştir. İşleten şirketin olayın başlama vaktini bu şekilde beyan etmesinin sebebi, saat 15.30'un vardiyaya değişim saati olması, bu saatte madende aktif çalışan 350 işçi olması, ancak vardiyaya

değişimi ile gelen işçilerle madende 700 kişinin bulunduğu iddiasına dayanak bulmaktır. Ancak olayın 13.10'da başladığını tespit eden savcılık iddianamesinden maden ocağının 350-400 işçi çalıştırma kapasitesine uygun olduğu, yangın belirtilerinin önceden oluştuğu, hatta faciadan bir iki gün önce yangın yaşanan bir çalışma alanında, yirmi yıl önce üretilmiş basit duman koruyucu maskeler

Maden işletmeleri, yanma, çökme, su baskını vs. olaylara çok kısa sürede ve aniden maruz kalabilmeleri nedeniyle; anılan olası olayların verilerini uzun zaman önce elde ederek haber verebilen organizasyonlar olarak örgütlenmelidir.

dışında donanım verilmeksizin 700 işçinin aynı anda işbaşı yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Faciadan önce cevherde oluşan içten yanmanın ikinci evreye geçmesi ve yanan kısmın

muhtemelen göçmesiyle, artık gaz deşarjı şeklinde gelen CO tehlikeli sınırın üzerine geçerek ocak havasına karışmıştır. Yangının başladığı yerin ocağa temiz hava sağlayan ana havalandırma nefesliğine yakın yerde olması, temiz havanın ocağa yayılırken beraberinde CO olarak galerilere dolmasıyla zehirlenmeler artmıştır. Bu tür olaylarda sıklıkla yaşanan çalışanların temiz havanın geldiği yere kaçma alışkanlığı, temiz havanın tüm kısımlarda kirlenmesiyle birleşince yaşanan panik artmıştır. Bir kısmı acemi, iş güvenliği eğitimi ve donanımı zayıf işçilerin kaçışları, bazı bölümlerde zehirlenerek üst üste yığılmaları sonucunu doğurmuş ve işçilerin yığılması yerel göçüklerle birleşerek kaçış alanlarını sınırlamıştır. Günlerce bütün belirtilerini gösteren facia, etkisiz, yetersiz, deforme ve son kullanım tarihi geçmiş alet ve ekipmanlarla birleşince can kayıpları had safhalara ulaşmıştır.

c. Maden Faciası Sonrası

Maden işletmeleri, yanma, çökme, su baskını vs. olaylara çok kısa sürede ve aniden maruz kalabilmeleri nedeniyle; anılan olası olayların verilerini uzun zaman önce elde ederek haber verebilen organizasyonlar olarak örgütlenmelidir. Facianın yaşandığı maden işletmesi yönetim birimlerinin ve diğer maden işletmelerinin olay mahalline yakınlığı düşünüldüğünde, CO'e maruz kalan işçilere

ilk on beş dakikada müdahale edilebilmesi büyük önem taşımaktadır. Maden ocağında-ki verileri yukarıdan takip ve idare eden teknik ekibin, CO oranı tehlikeli seviyelere ulaşan ocak havasını fark etmeleri ve havanın aktığı yönü zamanında değiştirebilmeleri, CO gazının ocağın diğer galerilerine yayılmasını önleyebilecekti. Ancak özetlediğimiz ihmaller sonucu ne yazık ki diğer galerilere giren zehirli gaz çok fazla işçinin hayatına mal olmuştur.

Facia sonrası olayın yaşandığı maden ocağından ve çevre maden ocaklarından tecrübeli işçi grupları gelerek arama ve kurtarma ekipleri oluşturulmuş, 200'e yakın işçi ilk 40 dakikalık sürede dışarı çıkarılmıştır. Daha sonra Zonguldak bölgesinden olay yerine gelen ekipler, üstün çaba harcayarak, meslektaşlarını yeryüzüne çıkarmayı başarmışlardır.

Maden ocağında devam eden yangın ve yoğun duman, ekiplerin çalışmalarını zorlaştırmıştır. Devlet yetkililerinin, maden ocağını işleten şirketin alması gereken birçok tedbiri dışarıdan getirttiği uzmanlar vasıtasıyla sağladığı ve yangın sonrası krizi doğru yönetmeye gayret gösterdiği gözlenmiştir.

Ancak önemle belirtmelidir ki, içinde 700 işçinin bulunduğu ocakta yaşanan facia sonrasında ocağı işleten şirketin kriz yönetimi bakımından büyük hataları bulunmaktadır. Olayı duyarak ocağa intikal eden, koşuşturan, gerekli bilgi, donanım ve tecrübeye sahip olmayan birçok kişi, ilk saatlerde herhangi bir plan ve program yapılmaksızın arama-kurtarma çalışmalarına katılmak üzere yer altına girmiştir.

III. YÜZYÜZE GÖRÜŞME NOTLARI

28

MAZLUMDER heyeti Soma ilçesinde hem maden ocağının bulunduğu yerde hem de işçilerin yaşadığı çevre ilçe ve köylerde işçi ve işçi yakınlarıyla yüz yüze görüşmelerde bulunduğu gibi, olayla ilgili resmi kurum ve kuruluş yetkilileri, siyasi parti temsilcileri ve sivil toplum örgütleriyle de temaslarda bulunmuştur. Raporumuzda yapılan değerlendirmeler, yüz yüze görüşme notlarının birbirleri ile tutarlı olanları ile alandan elde edilen birinci elden veriler karşılaştırılarak yapılmıştır. İş ve işçi yakınlarıyla yapılan görüşmeler hemen olay sonrasında yapılmış olup, içerikleri teyit edilebilenlerine raporumuzun diğer kısımlarında tespit olarak yer verdik. Anılan görüşmelerin önemli görülen kısımlarına ise içerikleri teyit edilemese dahi, tarihe not düşülmesi açısından bu kısımda yer vermekteyiz. Kalabalık ortamlarda veya birden fazla kişiyle yapılan görüşmeler, diyaloglar halinde dökümü imkân dışı görüldüğünden, tutulan notlar halinde; diğer görüşmeler ise diyaloglar bütünü olarak sunulmaktadır.

A. İŞÇİ VE İŞÇİ YAKINLARIYLA YAPILAN GÖRÜŞMELER

Kınık Köyü ve Çevresi, Kardeşi Madende Vefat Eden Kendisi de Maden İşçisi Olan E.Ç.'le ile Yapılan Görüşme:

- *Kaza yaşanmadan önce de bazı aksaklıklar*

var deniyor. Trafo gürültülü çalışıyordu diyorlar?

Bu yangın trafodan değil. Trafodan olsa bu kadar insan ölmez. Madende yaşanan yangının tek nedeni gaz sıkışması ve grizu patlamasıdır. Daha önce Ciner grubunun baş edemeyip kapattığı bacaların altına girdi bu şirket. Gaz da oralarda yoğunlaşıp, oksijenle birleştiği zaman facia oldu.

- *Çok yoğun bir karbon monoksit var mıydı?*

Tabi, ben girdiğimde ocak yanıyordu, çok sıcaktı. Bazen havasızlık bile vardı. Başım ağrıyordu.

- *Denetim oluyor muydu?*

Denetim görmedim. Olsa bile genelde maden anayollarını geziyorlar.

- *Yasak olan bazı makineler çalıştırılmıyormuş içerde?*

Kepçeler çalıştırılıyordu mesela kömür bacalarında.

- *Alternatif bir işiniz olsa bu işi yapmazdınız herhâlde?*

Yapmazdım ağabey. Böyle olacağını bilsem hiç gitmezdim. Kim bilebilirdi?

• *Kaç senedir çalışıyorsunuz?*

Buraya gireli üç sene olacak.

• *Eğitim gördünüz mü?*

Ara ara görüyorduk eğitim. Durmadan kâğıt imzalatıyorlardı, hiç okumadan.

• *Teorik pratik hiçbir eğitim yok muydu yani? Tatbikat falan?*

Yok. Sadece maden hakkında tatbikat anlatıyorlar, ondan sonra kâğıt imzalatıyorlar.

• *Cenazeleriniz geldiğinde siz kendi imkânlarınızla mı defnettiniz, yoksa önceden mezar yeri kazılmış mıydı?*

Kazılmış, ayarlanmış.

• *Nereye defnettiniz?*

Elmadere.

• *Cenaze parası ödendi mi size? Kimse sizi başsağlığı için aradı mı?*

Yok, para gelmedi. Arayan olmadı. Zaten herkes acı içinde...

• *Herhangi bir sendikaya üye miydiniz?*

Hepimiz sendikaya bağlıyız. İstesek de, istemesek de.

• *Zorla mitinglere götürdükleri doğru mu?*

Götürüyorlardı.

• *Sendikaya üye olmayanlara ne gibi yaptırımları vardı?*

Bir yıl tam çalıştığında dört ton kömür veriyorlar. Sendikaya üye olmazsan alamıyorsun.

• *Sendikada seçimler nasıl oluyordu?*

Seçim ayarlanıyordu. Biz hiçbir şey yapmadan kâğıdı koyuyorduk zarfa.

• *İş malzemeleriniz var mıydı? Baret eldiven?*

Vardı.

• *Maskeleriniz nasıldı?*

Maske beldeydi. Oksijenli. Yarım saat ila kırk beş dakikalık süresi vardı. Ama hiç kontrol etmiyorlardı. Veriyorlardı. Bele takıp iniyorlarduk aşağıya. Çalışıp çalışmadığını bilmiyorduk.

• *Yaşam odası var mıydı?*

Yoktu.

• *Ocakta çok dar yerler olduğu söylendi?*

Çok dar yerler var. Süründüğümüz. Sürüne sürüne geçiyordum ben. Ara sıra geçemediğimde arkadaş itiyordu çizmelerden.

Kınık Köyü ve Çevresi, Madende Vefat Eden E.S.'nin (Evli, yeni çocuğu oldu) Babası ve Yakınları ile Yapılan Görüşme:

• *İhmal olduğuna dair bilgiler var. Ne olduğuna dair bilgi verebilir misiniz? Daha önce de iş kazaları oluyor muydu?*

Oluyordu. Gazdan, göçükten oldu. Zehirlenme oldu. Bir tekniker öldü. Bir iki ayak ustası öldü. Ancak bu kadar büyük hiç olmadı.

• *Kaç senedir çalışıyorsunuz siz?*

Beşinci senem orada.

• *İlk girdiğinizde deneyiminiz var mıydı maden ocaklarında?*

Vardı.

• *Deneyimli olmayanlar için herhangi bir eğitim veriliyor muydu?*

Formalite icabı var. Önüne atarlar yirmi sayfa. İşçiler bir hafta, üç günlük eğitim için Celal Bayar Üniversitesi'ne gitti. Tabii işçiler hocalara derdini anlatıyor. Hocalar çok iyi eğitim veriyor ama işletmelerle hocanın verdiği eğitim hiç birbirini tutmuyor. Hocalar da susup kalıyor.

• *Eğitim kaç gün sürüyor?*

Üniversitede üç gün sürüyor. Sonra da işletmede eğitime alıyorlar. Emniyetçi diyor ki, sen elektrikçisin başka şeye karışmayacaksın. Ama elektrikte bir sorun olmayınca, arkadaş alıp başka işe veriyorlar. Ben mekanikçiyim mesela ama işim olmayınca beni bantta çalıştırıyorlar. Çok çalıştım orada.

Kınık Köyü ve Çevresi, Vefat Eden İşçi T.S.'in (34, Evli, 2 çocuk babası) Babası ile Görüşme:

• *Vefat eden ağabeyimiz önceden de bir kaza geçirmiş miydi?*

Yaralanmalar falan olmuştu. Şimdiye kadar böyle bir şey geçirmedi. Bir sefer taş düşmüş, istersen bırak gel dedim. Gitmesem ne yapacağım dedi. Gitme diyorum ama benim de onu idare edebilmem lazım.

• *Rapor alabildi mi onun için?*

Aldı galiba 3-5 gün. Devam etti yine. Gitme dedim ama benim onu idare edebilmem lazım. Kendimizi idare edemediğimize göre, yine devam... Büyük toruna duyurmadık daha. Başka yere götürdük. Babam nerede diye soruyor, gelecek falan diyoruz. Yedi yaşında bu çocuk.

• *Felaket yaşanmadan önce yoğun gaz altında çalıştığımı söylüyor muydu size?*

Madenciler her zaman bunu söylüyordu. Bugün çok yorulduğum diyordu. Ne olduğunu sorunca, içerisi yanıyor diyordu. Sıcak olduğunu söylüyordu. 2006'dan sonra özel sektö-

re geçti. Ciner grubu aldı, verim alamayınca buna devretti. Zor şartlar olduğunu sürekli dile getiriyordu.

• **Kaç senedir çalışıyordu?**

Altı senedir.

• **Zorla mitinglere götürülme olayı var mıydı?**

Manisa mitingine götürüldüler. İzmir'de, Balıkesir'de, Manisa'da miting var, gideceksin! İş bırakıyorlar o gün. Servislere dolduruyorlar. O günkü yevmiyesi veriliyor. İşçi de o gün çalışmadığı için sevinçli. Öyle düşünüyor.

Bu firma yandaş demeyelim de tamamen yalaka bir firma. Yeraltı parsel gibidir. Mesela devlet sana bu parseli kullanman için verir bunu bitirirsin yeni yer alman gerekir. Kullanımı bitti mi buranın. Onu alabilmen için de devlete yanaşman gerekir. Bunun için başbakanın mitingine yakın yerlere işçi götürüyorlar servislerle. İlçe başkanlarına iletiyorlar bunu; size işçi getirdik diye, böyle şeyleri var. Yerüstünde çalışan bir oğlum var. Denetime geleceklerinde bir hafta öncesinden haber gönderiyorlar, dedi. Temizliyorlar madeni. Denetçinin içeri girdiği yok, dedi.

• **Tesisatlar eskiymiş, güvürlülü çalışıyormuş.**

Elektrik teknikeri söylüyordu. Bu başımıza büyük bir iş açacak diyordu. Dilekçe yazıyor, bu madende felaket çıkacak diye, 17 gün önce. Dikkate almamışlar.

• **Başsağlığı için kimse aradı mı?**

Kaymakam bey geldi sağ olsun. Yardımcı olacağız dedi. Onun haricinde siyasilerden gelen olmadı.

• **Şirket aradı mı?**

Yakasında Soma yazan biri geldi yardım getirdi. Şirketten mi, İzmir'den mi geliyorum dedi, anlayamadım. Soma yazıyordu yakasında. İzmir sağlıktan geldiler bir de, halimi-

zi hatırımızı sordular.

• **Cenaze için yardımcı oldular mı?**

Biz hallettik. Cenazeyi buraya kadar getirdiler soğuk hava deposundan sadece.

• **Her aileye cenaze yardımı yapılacak dendi. Öyle bir yardım ulaştı mı elinize?**

Hayır. Gelen yardımlar şahıslardan. Yalan olmasın, kaymakam geldiğinde hanıma yardım vermişler.

16 Mayıs 2014 Cuma Günü, Soma Merkez, Ulu Camii Yanı Çay Bahçesinde, İsimlerini Vermeyen Bir Grup Maden İşçisi ile Yapılan Görüşmenin Notları:

• Bölgedeki madenler rödovans denilen yöntemle özel sektöre devrediliyor.

• Maden faciasının nedeni olan yanma olayı trafodan kaynaklanmamıştır. Kömür içten yanarak birden harlıyor. Yangınla birlikte gaz da çıkıyor, ölümler gazdan dolayı yaşanıyor. Daha önce bu yanma nedeniyle işçiler üstlerini uarmış ancak uyarılar dikkate alınmamış, hiçbir tedbir alınmamış.

• On yıl önce yanmak üzere olan kömür kapatılıp, başka bir kanal açılıyor. Zamanla on yıl önce yanmaya başlamış olan kömür tehlike yaratıyor veya karbon monoksit salınımı yapıyor. Bunun tehlike yaratacağı biliniyordu, söndürülüyor ama aşağıdan yanmaya devam ediyordu. Olay günü işçiler iki saat önceden kömürün kokusunu almışlar, çıkalım demişler, ama çalışmaya devam edin talimatı verilmiş. Baştaki adam işçiye çalışılacak diyorsa çalışılır. Yarın gelme diyor başındaki adam o zaman. İşe girip çıkmalar yoğundur.

• Gaz maskesi 45 dakikalık, çıkış yolu yürüyerek bir-bir buçuk saat sürüyor.

• Bu bölgede Dargerme diye bir yer vardı, orada 800 kişi çalışıyordu, aynı olay oldu, yanma olayı, koku gelmeye başladı. Devlet o

ocağı kapattı, işçiler işsiz kaldı, tazminatını alamadı ama ocak kapatıldı.

17.05.2014 günü, Soma İnönü Mahallesi'nde, Facia Yaşanan Madende Çalışan İşçi Ş.İ. ile Yapılan Görüşmenin Notları:

- Evli, iki çocuk babası ve emekli. Emeklilikten sonra tekrar çalışıyordu.
- İhmal var. Denetim yapıldı deniyor ama yapılmıyordu. Ocağın iyi taraflarını gösterip kötü taraflarını göstermiyorlardı. Denetime gelen yetkililerden bazıları madenin ağzından gaz kokusunu alıp, biz buraya girmeyiz deyip gidiyorlar.
- Yaşam odaları yoktu.
- Önceden de tek tük olaylar oluyordu, ölümler oluyordu, ama duyulmuyordu.
- Kazmayla vurulduğu anda çıkan kıvılcımdan bile yangın çıkabilir. Yangının sebebi trafo değil.
- Fanlar yeterli değildi. İncelenmesi istenmişti ama gerekli inceleme yapılmadı. Elektrikler gidince fanlar çalışmadı zaten.
- Son on beş gündür önceleri olmadığı kadar kirli geliyordu eve. Avuç avuç toprak çıkıyordu cebinden. Cepleri kömür dolu geliyordu.

• İşlerini kaybetme korkusundan şikâyet edemiyorlardı.

• Üç ay sonra hiçbir önlem alınmadan maden yine açılacaktır.

• Tek vardiyada 750-780 kişi vardı. İkinci vardiya henüz giriyordu daha.

• Girilemeyecek yerlere girmek zorunda bırakılıyorlardı. İşten atılma tehlikesi vardı.

• Yemek vermiyorlardı. Haftada bir gün tatil vardı.

• Yeraltında çalışanlar yerüstünde çalışamıyorlar.

• Bir hafta öncesinden gaz kokusu varmış. İncelenmesi istenmiş ama incelememişler.

• İşe başlarken bir haftalık bir eğitimden sonra üniversitede bir gün ders görüyorlar.

• Facia sonrası yapılan eylemlerden rahatsızlıklarını dile getirdiler. Somalılar yapmaz böyle şeyler, herkes cenazeye uğraşiyor.

• Olay sonrası, madeni işleten şirketten gelen ya da arayan olmadı.

17.05.2014 günü, Soma İnönü Mahallesi, Maden İşçilerinin Eşleri ile Yapılan Görüşmenin Notları:

• Eşleri hasta olunca başka bir maden işletmesinden önceden malulen emekli olmuş. İmbat'ta çalışırken, hastalandığı için işten çıkarıldı. Bir süre iş aradı. Facianın yaşandığı Eynes madeninde işe alındı, ama hastalığı devam ediyordu. Sağlık kontrolüne rağmen işe alındı. İşe gireli henüz dört gün olmuş.

• Bir kızı lise sonda, diğer kızı lise birde, erkek çocuğu ise üniversitede okuyor. Lise sondaki kızı dershaneye gidiyor. Dershaneden taziyeye gelenler son iki aylık borcu sildiklerini söylemişler.

- Madeni işleten Şirketten kimse gelmedi, aramadılar da. Meydana çıkmıyorlar zaten, milletin tepkisinden korkuyorlar.

- İşçi, bugüne kadar işçi yerine mi konuldu, çıkmış bu gün taşeron yok diyorlar, nasıl taşeron değil! Taşeronlar vardı. 1.000-1.500-TL maaşla işçi çalıştırıyorlar. İşçiler işten kolayca çıkarılıyor.
- İşçiler parasızlıktan maden ocağına gidiyorlar. İş zor ve ücreti düşük. Emeklilikte yıllık bin lira tazminat veriyorlar. Hem iş yüzünden hasta oluyor, çalışamayacak duruma geliyorlar, hem de on yıl çalışılmışsa 10 bin lira verilip gönderiliyorlar.
- İnsanlar çalışırken yine de baskı görüyor, acele ettiriliyorlar.

- Çalışma ortamı çok kötü. Çamaşırları kovalara koyuyorlardı. Fareler her şeyi yiyordu çünkü. Yemekleri de saklama kaplarında gönderiyorduk. Fareler yemeklere dokunduklarında, aç kaldıkları da oluyordu.

17.05.2014 Günü, Karamanlı Mahallesi, E.Ç. İsimli, Madenden Sağ Kurtulan Bir İşçi ile Birlikte Bulunan R.A.İ ve İsmi Alınamayan Bir Kişinin de Katıldığı Görüşmenin Notları:

- Maden ocağından çıkan yangın trafodan kaynaklı değil. Kömürün içten yanması sonucu sıkışan metan gazı patlamış olabilir.

Ancak patlama sonrası çıkan yangın yirmi-otuz dakikada içerisinde her yeri sardı.

- Olay yerinin daha önceden, yaklaşık iki üç ay önce gaz çıktığından kapatıldığı, gaz dağılınca tekrar açıldığı söyleniyor. Yani yangın sönmeden açılmış, temiz havayla temas edince tekrar patlamış, deniyor. Gaz oranı ölçümü alınabilirdi ama alınmamış deniliyor.

- Görüşme yapılan R.A.İ.; kapatılan yerin önüne baraj sistemi kurulduğunda, su ve kükürt doldurulmuş olsa idi karbonmonoksit oluşmayacağını, yangının devam etmeyeceğini, ancak bu işlemler ya hiç yapılmadığı veya gereği gibi yapılmadığı için yangının sönmediğini, yan taraftan girilen panodan dolayı daha fazla hava aldığı ve yangının devam ettiğini ifade ediyor.

- Herkeste gaz maskesi vardı, ama 20 liradan başlayarak 160 liraya kadar satılan çeşitli kalitelere gaz maskesi vardır. En kaliteli bir-bir buçuk saat idare eder. Maden ocağında facia anında kullanılanlar yirmi dakika dayanmış. Kurtarma ekibine katılanlar için yeni maske getirilmiş ve mevcutlar kullanılmamış.

- Facianın yaşandığı ocağın sağ çıkanlar, ocak içinde hava akımının ters çevrilmesi sonucu kurtulmuş. Bu çözümü düşünen kişi diğer ocağın başmühendisi olan tecrübeli bi-

risidir.

- Olay anında iki defa patlama sesi duyduklarını, yukarıdan yanan lavın bandın üzerine düştüğünü, bandın yandığını, içeride karbonmonoksit gazı olduğunu, bantlarla yangının arttığını, metan gazı birikintisi de olduğunu söylüyorlar.

- Madende yasa dışı şekilde yabancı ülke vatan-dışı işçi çalıştırıldığı iddialarına, bazıları doğru olabilir derken bazıları kesinlikle olmayacağını, kayıt olmadan kimsenin çalıştırılmadığını, taşeron firma da getirirse, kayıtsız olmayacağını söylüyorlar.

- Altı ayda bir sadece akciğerler için sağlık kontrolü yapıyor.

- Şirketin, işyerinde kullanılacak malzemeleri, gaz maskesi, ayakkabı, baret vs. gibi malzemeleri verdiğini, gaz maskelerinin düşük kaliteli olabileceği ifade ediliyor. Gaz maskesini kullanmayı bilmeyenler olmuş, bazıları kendisi açıp vermiş. Kendisi kullanmayı biliyormuş ama bilmeyen veya bilse de çalışmayanlar olmuş.

- Trafonun patlamak üzere olduğu söylenmiş. 19 Mayıs'ta tatil olmasından istifade ile tamir edileceği söylenmiş, ama olay trafo patlamasından değil, cezadan kurtulmak için trafo diyorlar, gaz demiyorlar.

- Aşağıda yaşam odalarının olduğu söylenmiş, ancak yaşam odası yokmuş.

- Yemekleri kendileri getiriyorlar, kendi getirdiklerini yiyorlar, yarım saat yemek molası veriliyor.

- En büyük hata sensörleri izlemekle görevli olan kişinin zamanında olaya müdahale etmemiş olmasıdır.

- Olay nedeniyle acil durum sinyali veya alarm verilmedi. İşçiler sadece ve sadece dumanın artmasıyla olaydan haberdar oldu.

- Gaz ölçüm cihazları bizde olmaz, emniyet amirlerinde bulunur.

- Denetim vardı, denetimci geldi, deniyor. Denetim yetkilileri maden anayoluna yüz metre giriyor, sonra geri çıkıyor, aşağıya inmiyorlar.

Kınkı Köyü ve Çevresi, Çeşitli İşçi ve İşçi Yakınlarıyla Yapılan Görüşmelerden Notlar:

- İşe girerken okumadan 25-30 tane imza atıyorlar. İşe girmemiz lazım. Zaten durumlar sakat. Oksijen kesimi veya kaynak yapmak yasak yer altında, ama hepsi yapıyor. Benim çalıştığım işletmede dizel araçlarının çalışması yasak, çalışıyor. Işıklar ocağından duyduğuma göre 60-70 kişi akciğer tedavisi görüyor. Hâlâ tozu önlemediler. Sadece su püskürtüyorlar bazen tozun inmesi için. Önlenmedi. Bunları hep yaşıyoruz.

- Felaket yaşanmadan önce bildiğimiz kadarıyla içerisi yoğun sıcakmış, tesisatlar eskimiş ve maden ocağı diğerlerine göre çok derinmiş.

- Çok sıcak. Durduğun yerde çizmelerin içi ter doluyor. Alıp boşaltıyoruz su gibi. O kadar sıcak. Patlama olan yerde üst taraf yanıyor, kapatıyorlar orayı, orda bir boşluk oluşuyor. Yanan ayağın altına giriyorlar, orada yanıyor kapatıyorlar. Yanan yer oksijen olduğu için daha çok ilerliyor.

• Sendikaya üye misiniz?

Üye değilim, olmadım. Yüz lira fazla maaş vereceğiz dediler. Yine de olmadım.

• Sendikaya üye olmayanları işten kovma gibi durumlar var mı?

Kovma yok. Sadece işyerinden aldığı kömürleri eksik veririz diyorlar. Sendikalılara dört ton, olmayanlara üç ton veriyorlar. Sendikanın hiç fonksiyonu yok. Sendika seçimleri oluyor, zarfı veriyorlar eline gidip atıyorsun sen.

• *Bu felaketin yaşanabileceği ihtimalini hiç düşündünüz mü? Mesela trafoların gürültülü çalıştığı, karbon monoksit olduğu söylendi?*

Cihazlar sürekli ötüp duruyordu. İhmal yok değil, var.

• *Denetlemeye geliyorlar mıydı?*

Geliyorlardı da denetlemiyorlardı. Makinelere bakılmıyordu. Geçilecek yerler temizleniyordu. İl müdürünce bir hafta önceden haber veriyorlardı. Adamlar yukarıda mangal sefası yapıyordu.

• *Bu işin sorumlusu olarak görülen insanların kazada hayatını kaybettikleri söyleniyor?*

Suç atıyorlar. Mehmet Efe emniyet başmühendisi, kapıları açmak için kendini feda etti ve öldü.

• *Zorla mitinge götürdüler mi?*

Götürdüler. İşe giriş kartlarını okutup arabaya dolduruyorlar. Manisa'ya götürüyorlar. Miting falan olunca elbise çizme veriyorlar ama bir çizme yırtılsa o zaman vermemezlik yapıyorlar.

• *Madende Suriyeli veya çocuk işçi çalıştırmıyorlar mıydı?*

Hayır, çalıştırmıyorlar.

• *Yeraltında herhangi bir durumda ilk müdahale yapılabilir miydi?*

Sağlıkçılar vardı. Yapıyorlardı müdahaleyi.

• *Kaç eleman vardı?*

Normal sağlıkçı bir-iki tane var. Onun dışındas sağık eğitimi almış işçiler vardı.

• *Malzemelerinizi kullanmadığımızda (çizme, baret) sizi uyarın iş güvenliği uzmanları var mıydı?*

Uyarıyorlardı.

• *Ne gibi malzemeler vardı?*

Maske vardı ama süresi kısıtlı. Bakımı yapılmıyordu.

• *Oksijen tüpü, yaşam odaları?*

Yok.

• *Olay olduğunda orda mıydınız?*

Değildim. Ama saat dört gibi indim. Patlama vardı.

• *Dinamitle mi patlatıyorlardı yeraltında?*

Dinamit patlatıyorlardı evet. Bütün ocaklarda kullanılır.

• *Patlatıldığında işçiler içerde mi oluyor?*

İçerde oluyorlar ama belli bir mesafeye çekiyorlar. 250-300 metre uzaklaştırıyorlar. O konuda sıkıntı yok.

• *Olaydan birkaç hafta önce gazdan dolayı baş ağrısı gibi sıkıntılar var mıydı?*

Vardı.

• *Yeraltındayken zehirlenme vakasıyla karşılaştınız mı? Bildiğimiz kadarıyla önceki şirket yoğun gazdan dolayı kapatmış burayı?*

Ben yaşamadım. Ama yaşayanlar var.

Kınık'ta Maden İşçisi E.A. ile Yapılan Görüşmenin Notları:

• Eğitim formalite icabı, eğitim diye üç gün madende normal iş yaptırılıyor.

• Gizli taşeronlaşma var.

• Sendikacılar işveren temsilcisi gibi. Sendikası olmayanların maaşından seksen lira kesiliyor.

- Yaşam odası ve cepler yoktu.
- Verdikleri maskeler çalışmadı, en azından benimki çalışmadı.
- Gaz yükselince, tehlike sınırı aşılmıca, işçileri dışarı çıkartmadılar.
- Elektrik tesisatı zayıftı.
- Yapılan eski tahkimat düzgün kapatılmıyor.
- Ergün Sidal isimli tekniker iki hafta önce amirlerini bir facia yaşanabileceği konusunda uyarılmış.

18.05.2014'te, Kınık İlçesi, Yayla Köy'de, Vefat Eden Maden İşçisi R. D'nin Annesiyle Yapılan Görüşmenin Notu:

- Maden ocağında vefat eden oğlunun cenazesi olayın ertesi günü çıkarılmış. Oğlu madenin çok sıcak olduğunu söylemiş. Hastalandığında rapor alınca işten çıkarmışlar, sonra tekrar işe girmek isteyince zar zor işe alınmış, normalde çalıştığı yere almamışlar, patlamanın olduğu ayakta işe başlatmışlar.

Kınık, Yayla Köy'de, İsmi Vermek İstemeyen ve Yaralı Kurtulan Bir İşçi ile Yapılan Görüşmenin Notları:

- Yaşam odası yoktu.
- Taşeron sistemi olduğu için çalışma şartları zorlayıcıydı.
- Sendikanın hiçbir faydası yoktu, işçileri korumuyordu.
- Denetleme olmadan önce haber veriliyordu. Şimdiye kadar denetçiyi hiç görmedim.
- Ölçüm cihazları yalnızca emniyet teknikerlerinde vardı. Yalnızca bir-bir buçuk sene öncesinde maskeler bir kez denenmişti, olay sırasında çalışmayanlar oldu.

Kınık'ta, Arama Kurtarma Çalışmalarına Katılmış E.A. İsimli Maden İşçisi ile Yapılan Görüşmenin Notları:

- Kendisi 2009 yılından bu yana aynı madende çalışıyor. Facianın yaşandığı gün vardiya için gittiğinde ve kendisine ölü var denilince madene girmekten vazgeçiyor. Sonra olayı anlayınca arama-kurtarma ekibi olarak saat 18.00'de madenden içeri girmiş.
- Bir ayakta elliye yakın işçinin birbirine sarılarak vefat ettiğini gördüm. Dışarı çıktım.
- Akut ekibinden dört kişinin öldüğü söylendi.
- Çalıştığım sürece yalnızca bir kez denetleme yapıldığını gördüm, sadece ana yolda denetim yapılıyordu. Denetimler önceden haber verilerek yapılıyordu.
- Özelleştirmeden önce maden ocaklarında ölüm yoktu.
- Ekip başları mühendis veya teknikerden daha baskındı, isterlerse çalışılan bölgeye onları almayabiliyordu.
- Gaz maskelerinin altı yıldır bir kez kontrol edildiğini gördüm. Altı ay-bir sene boyunca gaz maskesi taşımadım, emniyet amiri de teknikeri de hiçbir şey söylemedi. İşe alınırken sağlık raporu istemediler, hiç tatbikat yapılmadı, yalnız işe girerken formaliteden bir günlük eğitim vermişlerdi.
- Arama kurtarma eğitimimiz olmadığı halde kaza sonrası ekip başımız (taşeron) içeri girmemizi söyledi. Arkadaşım Okan Merdim arama kurtarma için girip vefat etti.
- Sendikada formaliteden seçim yapılıyordu, sendika bizi korumuyordu.

Savaştepe Merkez ve Köylerinde Yapılan Görüşmelerden Notlar:

- Maden faciasının olduğu yerde, gaz sıkın-

tısı varmış. Var ise bile anlatamazsın ki, söylersen işten çıkartılırsın. Eşim ölmeden önce sürekli söylüyordu bana.

- İşçiler bir eylem yaptı, iki günlük yevmiyeleri kesildi.
- Denetimlere bir anda gelinse, hazırlıksız yakalandıklarından olay anlaşılır.
- Üretim için işçinin üstünde büyük bir baskı var.
- Şirkete bağlı taşeronlar var, adları ekip başı. Metre hesabına para alıyorlar, onun için şirkete bağlı olan taşeronlar daha çok baskı yapıyor.
- Çalışma saatlerimiz, gündüz vardiyasında sabah 08.00 akşam 16.00. Paşa vardiyası 16.00-24.00. Gece vardiyası 24.00-08.00'dir. Saatlere tam uyuluyordu. Dördü beş geç kartı basarsan bir günlük yevmiyemiz kesiliyordu. Zaten en ufak hatalarımızda bile hemen yevmiye kesiliyordu.
- Madende anayolun genişliği 4 metre, 1.5 metreyi bant kaplıyor. Yürüme mesafesi dar kalıyor.

- Bize verilen gaz maskelerini kullanmayı bilmiyoruz. Çalışıp çalışmadığını da bilmiyoruz zaten; bozuk mu sağlam mı, ne bilelim! Bir tane gaz maskesi açık oluyor, ondan gösteriyorlar hepimize.
- Senede bir kez yarım saatlik eğitim oluyor. Eğitimde, yanlış, eksik amire bildirilsin diye öğretiliyor, madende amire eksik gösterdiğimiz zamansa "Bu iş sana mı kaldı!" diye azarlanıyoruz.
- İşçinin köpek kadar değeri yok! Yer üstünde bir kangal köpeği var, onun üç tane görevlisi var.
- Bir günlük çalışmamızda tek mola var, yarım saatlik, çay, yemek hepsi içinde. Yemek yediğimiz yer çamurlu suyun içi oluyor, yemekhane yok, onu geçtik, düzgün bir yer bile yok.
- Denetimciler gelmeden 3- 4 gün, bazen 10 gün önceden haber veriyorlar. Denetleme için özel hazırlık yapılıyor, normal zamandan daha iyi hale geliyor ocak.
- Mesai saatleri içinde ocağın demir kapıları

kilitli oluyor, sığınacak yer yok.

- Dinamitler patlatılırken çok uzağa gidemiyoruz, yer üstüne çıkartılmıyoruz zaten.
- Kazanın olmasına sebebiyet veren karbon monoksit. Ölçüm cihazlarının yetersiz kalmasından olmuş olabilir. O cihazlardan bir yerine on tane koyulsaydı böyle olmazdı. Kömür söktüğümüz uçlarda var, ama ana yollarda yok.
- Tahkimat sıkıntısı ve yetersizliği de önemli sorunlardan biri. Sürünerek geçtiğimiz yerler var.
- Belirlenen işi bitirsek bile, yarım saat dahi olsa erken çıkmamıza izin verilmiyor.
- Bant üzerindeki fazla yüklemelerden dolayı bant kablolarla yaklaşıyor ve kablolar aşınıyor, bakımları yapılmıyor.
- Son hafta gaz kokusunun arttığı ve baş ağrılarının arttığı doğrudur.
- Taşeronluk üretimde var. Yer üstüne çıkınca kömür devletin.
- Daha önce Park Teknik almıştı ocağı, fakat kapatmaya karar verdiler. Bize konuşma yaptılar; “metan gazı fazla, burası tehlikeli” dediler.
- Taşeron iktidara çalışıyor, sendika iktidara çalışıyor, işçi ne yapсын?
- Olay ana yolda meydana geldi.
- Çalıştığımız ayağın orada karbon monoksit, oksijen ve metan gazı ölçüm sensörleri vardı. Son zamanlarda oksijen sensörü sinyal veriyordu. 19 olması gereken sayı 16.4 idi. Ana koridorda sensör yoktu.
- Eğitim işe ilk girişte iki gün teorik olarak, sonra Celal Bayar Üniversitesinde bir gün teorik olarak ve İş Güvenliği Eğitimi şeklinde veriliyordu. Usta olurken de bir günlük eği-

tim vardı. Eğitim sonrası yapılan testlerin cevabını zaten şirket söylüyordu, hepimiz geçiyorduk. Hiç eğitim almamış kişiler de var.

- Gaz maskelerinin altı ayda bir bakımı gerekiyor ama iki yıl çalıştım, bakım falan görmedim. Gaz maskesi maksimum 45 dakika iş görüyor.
- Olay günü madende arama kurtarmada çalıştım. S-3 bölümüne girdiğimde, tüm arkadaşlarım ölmüştü.
- Baş ağrısı son bir ayda daha şiddetli idi, oksijen oranı düşük olduğu için.
- Denetimleri polis gibi baskın şeklinde yap-sınlar.

Çalta Köyü'nde Facianın Yaşandığı Madende Çalışan İşçi Ö.A. ile Yapılan Görüşmeden Notlar:

- Ö.A. patlamadan üç buçuk saat sonra madenden çıkmış, ancak yardım için tekrar madene geri dönerek dört saat kadar kurtarma faaliyetlerine katılmış.
- İçeride baca zehirlenmesi vardı, vardiya amirleri çıkmamıza izin verdiler, sorun birazdan halledilir dediler, onlar da öldü. İçeride tam bir can pazarı vardı. Kurtuldum ancak beraber yiyip içtiğim insanları kaybetmek çok yıktı beni. O günden beri başım çok ağrıyor, hiç uyuyamıyorum, gece olunca karanlık çökünce her yerde üzerine basarak geçtiğim cesetleri görüyorum.
- Gaz maskeleri kontrol edilmiyor, zaten çoğu çalışmıyordu. Son günlerde kül basma daha fazlaydı.
- Eğitim falan yoktur, sadece işe başlarken bir gün Celal Bayar Üniversitesinde eğitim vardı, başka yoktu.
- Bazı panolarda 200-250 işçi çalışırdı, benim çalıştığım panoda 50 kişi vardı, 4 kişi öldü. En çok ölüm S panosunda olmuş.

“

Işimi bitirdikten sonra çıkarken 500 metre ilerledikten sonra önümüze birden duman çıktı. Enerji kesildi, fan motorları durdu. Dumanı dinamitten kaynaklanıyor sandık, ancak dumanı kokladım, plastik kokuyordu. Oturup bekledik, Zamanla aşağıdan gelenlerle birlikte altmış veya yetmiş kişi olduk. Bir saat kadar oturduk. Boruları kesmeye kalkan arkadaşlara sadece delmelerini söyledim. Böylece borudan geçen hava aşağıdakilere de gidecekti. O deldiğimiz borudan sırayla nefes almaya çalıştık. Aşağıdan biri duman yok diye çağırırdı, aşağı indik, Akşam 19.00'a kadar bekledik, kimse gelip gitmedi. Her şeyi denedikten sonra dua etmeye başladım. Kelime-i Şehadet getirdim. Öleceğim diye düşünürken daha önceden acil durumlarda lazım olur diye sakladığım maskeyi çıkartıp denemeyi düşündüm. Onu çıkartmaya çalışırken bayılmışım. Biri gelip tokat attı, ayıldım. Sağıma soluma baktım, kimse yoktu. Ocağa hava verdik kurtuldu-nuz, çıkın, dedi biri. Kalkıp bir iki adım atıp düştüm. Tekrar tekrar deneyerek düşe kalka ilerledim. Şirket müdürlerinden Barbaros Beyi gördüm, ters hava verdiklerini, yukarı doğru yürümemi söyledi, yürüdüm ve çıktım.

”

18.05.2014 günü, Çaltı Köyü, Madende Vefat Eden İşçi Z.A.'ın Evinde Yapılan Görüşmelerden Notlar:

- Bantta yangın başlamış, elektrikler kaza öncesi kesilmiş, çok kişi ölmüştür.
- Son günlerde gaz yoğunluğu vardı, küllü su basılıyordu.
- Son bir haftadır baş ağrısı vardı. Aynı şekilde son bir hafta herkeste baş ağrısı olmuş.
- Kömür son bir haftadır çok sıcaktı.
- Gaz sensörleri vardı ama sayı olarak yetersizdi.
- Her vardiyada üç-dört bin ton olmak üzere, günlük toplam on iki bin ton kömür çıkarılıyordu.
- Eğitim yok, yeni giren işçiyi, kurs deyip yerin altına indiriyorlardı. Gaz maskelerinin nasıl açıldığını bilmiyorduk, kontrolü yapmıyor, eğitimi verilmiyordu.
- Sağlık kontrolleri yapılır. Bir tane doktor bir tane de ambulans vardı. Doktor sabah gelir bir saat kalıp giderdi.
- Olay günü yangın esnasında çıkmak isteyen işçilere, amirleri saatleri dolmadığı için izin vermemiş.

Akhisar, Dağdere Kasabası, İ. adlı İşçi ile Yapılan Görüşmenin Notları:

- Denetimler doğru düzgün yapılmıyor, denetime gelenler madene bile inmiyordu.
- Gizli taşeron var burada, ekip başları üzerinden yürüyor. Ekip başı getirdiği adam başına ve verime göre para alıyor. Sürekli daha fazla çalışmamız telkin ediliyordu, çalışma şartları iyi değildi. Sendikanın taşerondan haberi vardı.

- Madene inip çıkarken bir buçuk saatimiz kayboluyor ve bu maaşımıza yansımıyor.

17.05.2014 Tarihinde, Kırkağaç, Hamidiye Köyü'nde Olayda Vefat Eden İşçi A. D.'nin Babası ile Yapılan Görüşmeden Notlar:

- Oğlu sürekli madenin sıcaklığından bahsedermiş, çalışma arkadaşları kömürün ısındığını defalarca yöneticiye söylemişler.
- Askerden yeni gelmiş, sekiz aydır çalışıyormuş. Günde sekiz saat çalışmış, yarım saat kırk beş dakika yemek molası varmış. Facianın olduğu gün çavuşları fazladan iş vermiş.

17.05.2014 Tarihinde, Kırkağaç, Hamidiye Köyü'nde Olaydan 15 Dakika Önce Madenden Çıkan Ö. İsimli Maden İşçisi ile Yapılan Görüşme Notları:

- Patlamadan önce kömür çok sıcaktı. Patlamanın olduğu bölge, yandığı için önceden defalarca kapatılmıştı.
- İşe 2009 Ekim ayında başlamış, girdiğimden beri altı kez eğitim aldık, diyor. 50-60 kişilik ekipler halinde çalışılır, hepsinde birer çavuş, tekniker ve mühendis vardı.
- İşini bitirip erken çıkarsan, ertesi gün daha fazla iş veriyorlardı.
- Bir buçuk ay kadar önce yolsuzluk iddiaları vardı, o zamandan beri malzemedden kısıyorlardı.
- S bölgesine ana yol tarafından irtibat olsaydı temiz hava gelirdi, işçilerin yarısı kurtulurdu, ama orayı ayak yapmışlardı.
- Kömür ısındı diye uyarınca, yalnızca su basıyorlardı, ancak bu sefer yerlere su doluyor çalışmak zorlaşıyordu.
- İki sene öncesine kadar yaşam odası dedikleri derme çatma bir yer vardı, ancak bu patlamanın olduğu yerin elli metre kadar üzerindeydi, iki sene önce kapatılmıştı.

- Bir buçuk sene önce amirin biri işçiye tokat atmıştı, işçi de şikâyet amaçlı internete yazdığı için işten atılmıştı. Amir de uzaklaştırma aldı.
- Kazaların yüzde doksanı acele ettirmekten ve telaşla iş yaptırmaktan kaynaklanıyor.
- Çavuşlar (taşeronlar) aylık yapılan işe göre yüklü miktarda para alıyor. Bu para için işçilerin maaşlarından kesiliyor.
- 2013 yılı Ramazan ayında ayak önünde bir kaza oldu ve bir işçi öldü. Soruşturma için savcı ve denetçi gelene kadar olay yeri temizlendi.
- Denetimciler yalnızca ana yoldan girip çıkıyordu.

17.05.2014 Tarihinde, Kırkağaç, Hamidiye Köyü'nde Facia Yaşanan Madenden Yaralı Kurtulan G. İsimli Maden İşçisi ile Yapılan Görüşme Notları:

- 2009 yılı Ağustos ayından beri aynı şirketin farklı madenlerinde çalışmış.
- Eynez madeninden önce çalıştığı madenlerde gaz olmadığını söylüyor. Eynez madeninde hem gaz yoğun, hem de mesafe uzak olduğu için işçiler girmek istemiyordu.
- H. adında bir emniyet mühendisinin “şirket sizi gözden çıkardı, belki ölmezler de kömür çıkartırız diye çalıştırıyorlar” dediğini ifade etti.
- Emniyet mühendisi madendeki gazın ölçülemeyecek seviyede olduğunu söylemiş.
- Gaz emici fan yoktu, yalnızca madenin çıkışında vardı.
- Olay saat 15.00’te oldu. Yeryüzüne çıktığımda saat 23.00’tü.
- Saat 13.00’te üretim ekibindeki biri kömü-

rün çok sıcak olduğunu bana gösterdi. Ona, gidip emniyet mühendisine haber vermesini söyleyip işime devam ettim.

- İşimi bitirdikten sonra çıkarken 500 metre ilerledikten sonra önümüze birden duman çıktı. Enerji kesildi, fan motorları durdu. Dumanı dinamitten kaynaklanıyor sandık, ancak dumanı kokladım, plastik kokuyordu. Oturup bekledik, Zamanla aşağıdan gelenlerle birlikte altmış veya yetmiş kişi olduk. Bir saat kadar oturduk. Boruları kesmeye kalkan arkadaşlara sadece delmelerini söyledim. Böylece borudan geçen hava aşağıdakilere de gidecekti. O deldiğimiz borudan sırayla nefes almaya çalıştık. Aşağıdan biri duman yok diye çağırdı, aşağı indik, Akşam 19.00’a kadar bekledik, kimse gelip gitmedi. Her şeyi denedikten sonra dua etmeye başladım. Kelime-i Şehadet getirdim. Öleceğim diye düşünürken daha önceden acil durumlarda lazım olur diye sakladığım maskeyi çıkartıp denemeyi düşündüm. Onu çıkartmaya çalışırken bayılmışım. Biri gelip tokat attı, ayıldım. Sağıma soluma baktım, kimse yoktu. Ocağa hava verdik kurtuldunuz, çıkın, dedi biri. Kalkıp bir iki adım atıp düştüm. Tekrar tekrar deneyerek düşe kalka ilerledim. Şirket müdürlerinden Barbaros Beyi gördüm, ters hava verdiklerini, yukarı doğru yürümemi söyledi, yürüdüm ve çıktım.

- Normalde çalışırken bazen enerji kesilir fanlar dururdu, nefes alamayınca anayola çıkardık.

- Bir buçuk ay kadar önce yolsuzluk oldu, malzeme alındı diye fatura kesildi, ama hiç malzeme gelmedi. Daha sonra hurdalıktan alınan malzemeler kullanılmaya başlandı.

B. KAMU GÜCÜNE SAHİP KURUM VE KURULUŞLARLA YAPILAN GÖRÜŞMELER

a. Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı ile Yapılan Görüşme

Cumhuriyet Savcısı A.A. tarafından; “İddia-

namenin kapsamlı bir davaya yönelik olduğu, davanın ne zaman açılacağı konusunda tam olarak zaman verilemeyeceği, halen (24.06.14 itibarıyla) 8 kişinin tutuklu bulunduğu, asıl soruşturmanın Soma Cumhuriyet Savcılığınca yürütüldüğü, dışarıdan gelen savcıların otopsilere katılmak için geçici görevli olarak geldikleri, basında yer alan raporun ön tespit raporu olduğu, asıl raporun henüz düzenlenmediği, dosyada gizlilik kararı bulunmadığı ve tarafların erişimine açık olduğu, soruşturmanın hızlı yürütülmesi amacıyla her aileden bir kişinin ifadesinin alındığı, duruşma aşamasında başka katılanlar olabileceği, madenin halen iş müfettişlerince kapatıldığını, firmanın da oksijen girişini engellemek için girişi duvarla kapatılmış olduğu” ifade edilmiştir.

b. Soma Belediyesi İtfaiye Müdürlüğü ile Yapılan Görüşme

İtfaiye Müdürü ile yapılan görüşmede heyete şu bilgiler aktarılmıştır; “Yangın çıktıktan bir buçuk saat sonra bize ihbar geldi. Olay yerine hemen giderek müdahale ettik. Aslında bizim yer altına müdahale yetkimiz yoktu. Olay yeri çok kötü durumda olduğu ve madende bulunan kurtarma ekipleri de görüldüğü kadarıyla şoka girdiği için biz elimizden geldiğince kurtarma noktasında yardımcı olduk. Firmanın kendi kurtarma ekipleri perişan bir haldeydi. Bana göre olayın ilk başlangıcında yapılan müdahale yanlış idi. İlk girişin yaklaşık 1200 metre aşağısında yangın çıkmıştı. Şayet pervaneler kapatılarak, oksijen verilme ve işçiler hemen hızlı tahliye edilseydi, sanırım ölümlerin çoğu olmazdı. Çünkü pervaneler içeri hava basarak hem yangını artırdı, hem de dumanın tüm madenin içine yayılmasına ve zehirlenerek ölümlere neden oldu, kanaatindeyim. Madenin içi yaklaşık 6.000 metrekarelik bir alan. Bu oksijen gönderimi olmasaydı ve hemen tahliyeye başlansa idi, içerideki oksijen tahliye için yetebilirdi. Diğer kapılardan rahatça tahliye yapılabilirdi. Kanalizasyon borularının patlatılarak arka taraftan ceset tahliyesi yapıldığı iddiasına katılmıyorum. Ancak,

cesetlerin çoğu çıkartılırken infial olmasın diye, gaz maskesi takılarak ve boynuna kadar battaniye ile kapatılarak çıkartılmıştır. Madenlerin daha güvenli hale getirilebileceği kanaatindeyim. Mesela Koç grubunun işlettiği bir maden ocağı var. Yaklaşık üç yıldır maden düzenleniyor ve güvenlik koşulları oluşturuluyor. İnsan hayatı öne çıkarılırsa güvenli madencilik de yapılabilir. Bizim İtfaiye Müdürlüğümüz, Büyükşehir yasası ile birlikte belli bir bölgeden sorumlu oldu. Yaklaşık 100 personelimiz ve 30 kadar aracımız var. Söndürmek için içeriye sıkılan suyun ısı ile kaynar hale dönüştüğü ve bazı cesetlerin bundan dolayı tabiri caizse haşlandığı iddiasına katılmıyorum. Sadece son çıkarılan 18 ceset aşırı sıcaklıktan dolayı yanmış ve tanınmaz haldeydi. DNA testi ile kimlikleri tespit edilebildi.”

Jülide Tunakan’ın daha önceki gözlemine göre; “Cesetler suda kalmış ve şişmiş görüntüsü veriyordu. Bu konuda duyular almıştık. Tanık olduğumuz bazı cenaze namazlarında cenazeler cenaze aracından dahi indirilmedi ve o şekilde namazları kılındı. Hatta kapağı tam oturmamış bir tabut vardı, cesedin aşırı şişmiş olduğu anlaşılıyordu.”

c. Soma Kaymakamlığı ile Yapılan Görüşme

Soma Kaymakamı M. Bahattin Atçı, “Devletimiz olaydan itibaren elindeki tüm imkânları seferber etti. Kızılay olayın ilk gününden itibaren yardım dağıtmaya başladı. 301 kişiye, ölen yakınlarına Sosyal Yardımlaşma Fonundan 1.000 TL ve Sosyal Güvenlik Kurumundan ise 415,00 TL nakdi yardım yapıldı. Yaralılara ise kişi başı 1.000 TL olmak üzere kaymakamlığımızca nakdi yardım edilmiştir. Ayrıca ölü ve yaralı yakınlarına ve hatta diğer maden işçilerine ve ailelerine aynı yardımlar yapıldı.” şeklinde konuşmuştur.

Kaymakamlık makamında yapılan görüşmeler sırasında, Londra’dan gelen üç işadami, otuz ayrı aileye -her birine 2.100 TL olmak üzere- nakdi yardım yapmak için gelmiş ol-

duklarını söylemeleri üzerine, bizzat Kaymakam Atçı tarafından daha önce yardım yapılamamış ailelerin listesi çıkarılmış, yardıma gelen kişilerin yanına bir görevli verilerek yardımları adreslerine bizzat ulaştırmak üzere yola çıkmıştır. Yine Avrupa'dan gelen bir heyetin de, getirdiği nakdi yardımı Kaymakamlığa teslim ederek gittiği görülmüştür.

d. AFAD ile Yapılan Görüşme

AFAD Soma İlçe Başkanı Bekir Şen; “Biz ilçe çapında tüm mağdur ve yakınlarına ulaştık. Hatta Kırkağaç ve Savaştepe’de bulunan ailelere de aynı yardımlarını gönderdik. Birçok kurum ve özel şahıslar da yardım gönderdi. Mesela sadece bir sendikamız olan Türk-İş

yemeyiz. Maden sahalarına verdiğimiz tek hizmet, Manisa’nın büyükşehir olmasından sonra çöplerini toplamamızdır.

Girişteki oksijen gönderimi durdurulsa idi, ölümlerin daha az olacağı yönündeki iddiaya katılamıyorum. Çünkü havalandırmayı durdurursanız, ocaklarda metan gazının yerde birikmesine sebep olur, bu ise özellikle kömür madenlerinde çok tehlikelidir. Bir kazmadan çıkacak kıvılcım bile bütün madenin havaya uçmasına sebep olabilir.

Anlayabildiğim kadarıyla, madende ne olduğunu anlayıncaya kadar ilk sekiz dakika içinde ölümlerin çoğu gerçekleşmiş. Bu arada kompresörün borusu ile ağızdan nefes alarak

Sendikası, 1800-2000 kişiye aynı yardım yaptı. Yardımlar devam etmektedir. İlk günlerde Kızılay olayın vahameti içinde fazla kayıt tutamadı. Ancak artık tüm yardımlar kayıtlı olarak devam etmektedir.” diyerek yardım çalışmalarını hakkında bilgi vermiştir.

e. Soma Belediye Başkanlığı İle Yapılan Görüşme

Soma Belediye Başkanı Hasan Ergene;

“Belediye olarak tabii olduğumuz mevzuat gereği madene hiçbir surette müdahale edemeyiz ve karışamayız, madeni denetle-

yaşayanlar da olmuş.

Belediyenin tüm imkânlarını, maddi-manevi seferber ettik. Şimdiye kadar 300-400 milyar lira civarında Belediye kasasından sarfiyat yaptık, halen de yapmaya devam ediyoruz. Faciadan hemen sonra bir kriz masası oluşturduk. Gelen aynı yardımlar tüm şehit ailelerine dağıtıldıktan sonra ve ailelerin “bizim şu anda ihtiyacımız yok, bize yardım yollamayın” demeleri akabinde, Belediyenin spor salonu yanındaki boş bir dükkânı market haline getirdik, yardımları istif ettirdik ve gelen yardımları oraya aktardık. İşçi ailelerinin tümünün de bu yardımlardan faydalan-

masını sağladık.

44

Ben elektrik mühendisi olduğum için biliyorum. Tüm madenlerde yanmayan özel kablolar kullanılır. Bu sebeple kabloların yanmasından kaynaklanan bir yangın mümkün değil, kanaatindeyim.” diyerek facia ve sonrasında yapılan faaliyetler hakkında genel bilgiler vermiştir.

f. Soma Devlet Hastanesi Başhekimliği ile Yapılan Görüşme

Başhekim Yardımcısı Dr. Hasan Zafer Bingöl şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Facia günü hastanemize yetmiş yakın hasta geldi. Biz bu esnada elli civarında doktor ile hazır bekliyorduk. Olay günü hastanemize on madenci cenazesi getirildiyse de, Kırkağaç’a yönlendirdik.

Bize gelen vakıaların bir bölümü de zehirlenme vakıasıydı. Bize geldiği dönemde aynı zamanda Akhisar, Bergama, Savaştepe ve özel hastanelere de yaralı ve ölümler geldi. Bizim

hastanemize yaralı olarak gelip, daha sonra hayatını kaybeden olmadı. Hastanemize sadece facianın birinci günü yaralı veya ölü durumdakiler geldi. Sonraki günlerde ölenler farklı illere yönlendirildi.

Somada bir devlet hastanesi ve bir özel hastane vardı, ancak özel hastane kapandı. Şimdi iki farklı yerde hizmet binası olan hastanemiz 225 yatak kapasitesiyle hizmet vermektedir.

Hâlihazırda hastanemizde yanık ünitesi yok. Yeni hastanemiz yapılıyor, bittiğinde taşınacağız, 300 yatak kapasiteli olacak. Orada yanık ünitemiz de olacak. Somada şimdiye kadar yanık vakıası da olmadı.

Hastanemizde odyometri (işitsel hastalıklar) bölümü ve ortopedi bölümü bulunmaktadır. Hastanemizde dört uzman psikoloğumuz bulunmaktadır. Bunlar hem hastaneye yapılan müracaatlarda destek sağlamakta, hem de mağdur işçilerin ailelerine sahada destek vermektedirler. Bu hizmetimiz olayın olduğu günden beri hem kazazedelere, hem

çocuklarına hem de ailelerine dönük olarak devam etmektedir.

Maden facialarında daha iyi hizmet verebilmek için, mutlaka aktif, donanımlı, bilgi birikimli kriz masası kurulmasında fayda olacaktır.

Sonuç olarak burada Soma halkının bütünüyle sağduyusunu kutlamak gerekir. Çok soğukkanlı ve metanetli bir tutumları olmuş, tüm kurumlar ve Somalılar bu travmanın atlatılmasında katkı sağlamışlardır.”

g. Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü Ege Linyit İşletmesi Müessese Müdürlüğü ile Yapılan Görüşme

Maden faciasının meydana geldiği Eynez ocağının Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak devlet adına sahibi bulunan Ege Linyit İşletmesi Müessese Müdürlüğünde, Müessese Müdürü Hakkı Duran;

“2006 yılına kadar Soma Kömür İşletmeleri A.Ş.’nin işlettiği madenler devlet tarafından işletiliyordu. Ancak devlet bu dönemde yaklaşık 19 trilyon zarar etti. Çünkü hiç kimse yer altında çalışmak istemiyordu. Daha sonra işletme hakkı önce Park Maden A.Ş.’ye verildi. Onlar üç yıl, üç ay işlettikten sonra, işletme hakkını devletin muvafakati ile Soma Kömür İşletmeleri A.Ş.’ye devretti.

Madenin içinde bilfiil çalışmayan, madenin halini bilmez. Facianın nedenini tam olarak tespit etmek için bilirkişi raporunu beklemek gerekir. Madenlerin hangi bölgede çıkarıldığının ve ne kadar çıkarıldığının tespiti, kalitesinin kontrol işini biz devlet adına yapıyoruz. Bizde hak edişler, işçilerin sigorta listesi ve maaşlarının bankadan ödendiğine dair liste tarafımıza ulaştıktan sonra yapılır. Bu sebeple de madenlerde sigortasız işçi çalıştırılması mümkün değil.

İmbat Madenciliğin sahibi Gökhan Bey, 33 yıllık deneyimli bir madencidir. Olayın ba-

şından itibaren olay mahalline giderek katkı yapmıştır. Olay başladığında öncelikle yangına kadar olan bölüm tahliye edilmiş, sonrasında ise çıkış kapısındaki pervanenin emme değil, basma istikametinde çalışılması için düzenleme yapılmıştır. Bu ise çıkış istikametinde işçilerin çıkabilmesini sağlamak içindir. Soma Madenciliğin başındaki Akın Bey de, çok deneyimli bir madencidir. İlk olay olduğunda madene girmiş, bayılma aşamasında bir gaz maskesi bulabilmesi üzerine sağ kalabilmiştir.

Aslında Çalışma Bakanlığı İş Güvenliği Müfettişleri ve MİGEM (Maden İşleri Genel Müdürlüğü) müfettişleri tarafından madenlerin denetimleri yapılır. Görülen eksiklikler için belirli süreler tanınarak giderilmesi sağlanır ve yeniden kontrol edilir. Bu işlerin daha ciddi yapılabilmesi için, deneyimli, emekli olmuş madenciler istihdam edilerek AR-GE çalışmaları yaptırılmalı, hatta bağımsız denetim kurumları oluşturulmalıdır.” şeklinde görüşlerini ve değerlendirmelerini ifade etmiştir.

C. SENDİKA, MESLEK ÖRGÜTÜ VE SİYASİ PARTİ TEMSİLCİLERİ İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

a. Maden İş Sendikası Soma Şubesi Başkanlığı İle Yapılan Görüşme

Maden İş Sendikası Soma Şubesi Başkanı Ali Gökmen, heyetimizin kendisiyle yaptığı görüşmede, kazanın meydana geldiği yerde yetkili sendika olarak yaşadıklarını, tespitlerini, haklarındaki iddiaları ve madencilikle ilgili önerilerini şöyle ifade etmiştir:

“13 Mayıs günü olay meydana geldiğinde, faciadan hemen sonra Türk İş sendika yöneticileri ve genel başkanımız burada hazır bulundular. Cenazelerin nakilleri esnasında ailelere her türlü yardımı yaptık. Gidiş ve dönüşleri için otobüsler temin ettik. Özellikle şehir dışına gidenler için. Kendi imkânları ile gidenlere ise -bizden talep ettiklerinde- uçak biletlerini ödedik.

Facia akabinde yaşanan baskılar sebebiyle Sendikanın Soma yönetimi istifa etti. O dönemin yönetim kurulu başkanı üzerindeki baskılar sonucu yine istifa etti. Çünkü toplumsal baskıyı en zayıf halka olan sendikaya yönelttiler.

Olay olan madendeki işçiler bizim sendikamıza bağlıdılar.

Bence asıl sorun madenlere gelen ve eksikleri tespit eden iş müfettişlerinin hazırladığı raporların bir nüshasının sendikalara verilmemiş olmasıdır. Bu sebeple tespit olunan eksikliklerden bizim haberimiz olmamaktadır. Sendikalara bağlı işçiler de hak arama bilincinin azlığı sebebiyle noksanları bize iletmemektedirler. Bu sebeple de eksikleri bilme ve takip imkânımız olmamaktadır.

Bu maden 1988-2006 yıllarında kamu elindeydi. Bu 22 yıllık süreçte sadece bir madenci hayatını kaybetmişti.

46

Aslında sendikaların kurduğu bağımsız bir kurul tarafından bu iş güvenliği uzmanlarının hazırladığı raporların incelenmesi gerekmektedir.

Hatta şunu da not etmek lazım ki, bu madenlerin asgari kömür çıkarma limitleri belirlenmiş iken, azami kapasite miktarının belirtilmemesi de, kapasitenin kontrolsüz artırımı çabalarına sebep olabilmektedir. Hâlbuki üretimin alt ve üst makul sınırları belli olmalıdır.

Basında sürekli sendikamız suçlanmaktadır, ancak bilinsin ki, bizlere maden hakkında hiçbir şikâyet ve başvuru olmamıştır.

Soma Kömür İşletmelerinde 3 Ocakta toplam 3.800 işçi çalışıyordu. Biz tüm işçiler için eğitim çalışmaları yapıyoruz. Ancak 300 kişilik salonumuza, 50 kişi katılım gösteriyor. İşçilerden bu çalışmalara katılım çok az oluyor. Çünkü çoğu ilkökul mezunu ve hak arama bilinci gelişmemiş. Biz işçilere, “bu-

rası sizin eviniz, gelin” diyoruz, ancak onlar kapısından geçmekten bile çekiniyorlar. Kanaatimce iş güvencesi olmadığı için hak arama bilinci de gelişmemiş. Ayrıca işçi sendikası, ama sendikalılık bilinci genellikle yok. Ancak başları sıkıştığında bizlere geliyorlar. Bazen bir kısım belgeleri işveren nezdinde imzalıyorlar. Sonra işten atılınca gelip, “ne yapacağız” diyorlar. Hâlbuki iş işten geçmiş olabiliyor.

Olaydan sonra sendikalı işçilerden 350-400 kadarı istifa etti. Ancak yine de büyük çoğunluğu bizim sendikadadır.

Çalışma hususunda mühendis, altında tekniker, teknikerin altında ise işçi olarak çalışma yapılır. Şimdi bir taşerondan bütün medya bahsediyor. Zaten asıl işletme sahibi devlettir, Soma Kömür İşletmeleri yasal anlamda taşeron olarak işi yapmaktadır. Bunun altında da iddia olduğu gibi 40- 50 kişilik gruplar çalıştıran taşeronlar var mıdır, bunların ayrıca bir kazancı var mı, bunların kanıtı olmadan bir şey demek mümkün değil.

Olayın sebebi hakkında biz de müfettiş ve bilirkişi raporlarını bekliyoruz. Tabii, görebilsek. Dava açılırsa müdahil olmayı da düşünüyoruz.

Cumhuriyet Gazetesinin haberine göre sendikamız aleyhine bir dava da açılmış, bakalım göreceğiz.”

b. Maden Mühendisleri Odası Soma Temsilciği ile Yapılan Görüşme:

Maden Mühendisleri Odası Soma Temsilcisi Tamer Ergün;

“Soma Kömür İşletmelerinin işlettiği madenler son derece donanımlıdır. Olay günü, saat 16:15 civarında tahliye ekipleri istendi. Madene varıldığında yoğun bir duman görüldü. Bu şahıslar Türkiye Taş Kömürü Kurumunun yetiştirdiği özel donanımlı ve deneyimli elemanlardır. Altı ayda bir eğitimden geçirilirler.

Olayla ilgili edindiğimiz bilgi, patlama ve büyük bir göçük olmadığıdır. Ancak kısmi göçük olabilir. Olaydan sonra hava çıkış bandına yakın yerden, beş kişi canlı olarak çıkarılmıştır.

Ben aynı zamanda Soma Kömür İşletmelerinde iş güvenliği konusunda çalışıyorum. Bizler çok ciddi eğitimler verdik. Bütün işçilere 52 saatlik eğitimler verdik. Bu eğitimler pratik ve teorik kısmı içinde barındırır. Hatta işçilerin bir kısmını, Endüstri Meslek Lisesi'ne eğitim için gönderdiğimiz olur. Bizim

kömür, gürültü vs. hepsi yeraltında bir etkiye sahip olabiliyor.

Bizim birçok arkadaşımız, hatta beş mühendis arkadaşımız kurtarma esnasında vefat ettiler. Böyle duyarlı bir ekiple çalışıyoruz.

Benim tavsiyem: AR-GE mutlaka kurulmalı; hatta Madencilik Akademileri açılmalıdır. Ayrıca iş güvenliği konusunda toplum bilinçlendirilmeli, bunun yaşı ilkökula kadar indirilmelidir. İş güvenliği uzmanları ve teknik destek elemanları maaşlarını devletten almalıdır. En önemlisi de bu konuda bağımsız bir kurumun oluşturulmasıdır.

ocaklarda çalışan 5.500 kişinin hepsi eğitimi aynı oranda alır.

Biz denetimden çekinen bir kurum değiliz. İş güvenliği müfettişlerinin gelmesini biz talep ettik. Bizden güvenlik için ne isteniyorsa net olarak söylensin, biz de yapalım ve işimize devam edelim istedik. Çünkü yer altı canlı bir organizma gibi. Boş bekledikçe büyük tahribatlar madende meydana gelebiliyor. Telafisi de güçleşebiliyor. Yeraltında madenlerde çok değişik etkenler var. Su, toz,

Şu anda Eynez Maden Ocağı tamamen kapalıdır. Işıklar ve Atabacası ise tahkimat, sağlamlaştırma sürecindedir. Koç grubunun hazırladığı maden de yine tahkimat sürecindedir. Şu an Somada işleyen tek maden İmbat Madenciliğin işlettiği madendir. Somada toplam maden işçisi sayısı 12-13 bin civarındadır.

Aslında tütün ve zeytin artık para etmediği, devletin tarıma desteği de yeterli olmadığı

için çiftçiler madende çalışmak zorunda kaldılar.

Devlet ne yapmalı? Devlet madende kullanılacak her türlü malzeme için bir standart belirlemelidir. Sonrasında ise ciddi denetimler yaparak bunların fiilen kullanılmasını sağlamalıdır.

Ön bilirkişi raporunda bahsedilen 500 ppm'lere çıkan gaz oranı dinamit atılmasından kaynaklanmaktadır. Tehlikeli boyutlarda devamlılığı olmamış, dinamitin etkisi geçince gaz oranı düşmüştür.

Atabacası Madeni ile ilgili yakın zamanda basında çıkan haberler de asılsızdır. Zira madenin yanma olan bir bölümünde külleme yapılmak için madene girilmiştir. Maden çıkarmak için değil. Külleme defterleri şeklinde ayrı tutulan defterimizde de bunun kayıtları bulunmaktadır.

Facianın olduğu madende, kablonun yanmasından kaynaklı bir yangın olamaz. Çünkü Migem, standart olarak yanmaz kablo mecburiyeti getirmiştir, bu kabloların yanması mümkün değildir. Yine burada kullanılan trafolar 254 bin Avro değerinde özel trafolardır. Bunlardan kaynaklı bir yangın da pek mümkün gözükmemektedir.

Bence de üretime kota konulmalıdır. Böylece "fazla üretim için güvenlik aksatıldı" şaibesinden kurtulmuş oluruz.

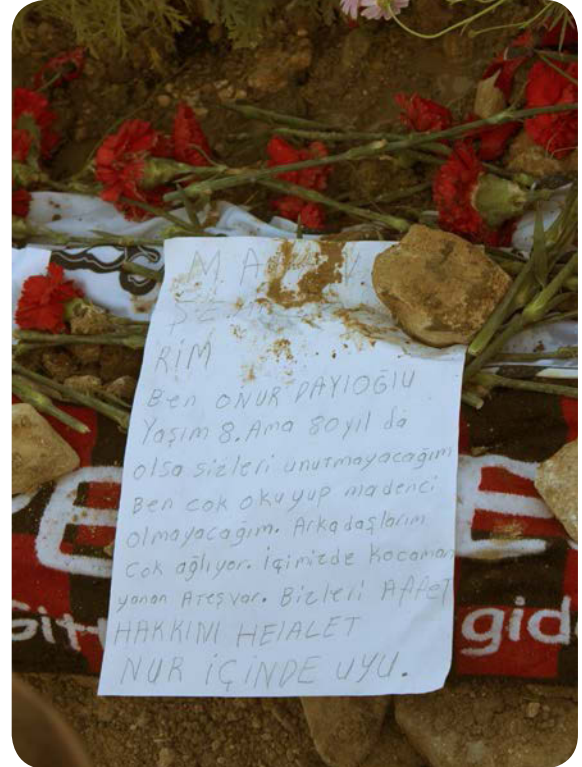
Devlet tarafından yeni bir yönetmelik madenlerle ilgili olarak çıkartılmalı, bunlar yapılırken de ciddi bir atölye çalışması sonucu oluşturulmalıdır. Yanlış anlamaya sebep olan kısımlar eski yönetmelikten ayıklanmalı, yeni yönetmelik güvenliğe dönük bilinçli unsurlar taşınmalıdır. Mesela mevcut yönetmelikte, gerekli olan gaz maskesinden bahsederken, "karbon monoksit veya oksijen maskesi bulundurmaktan" bahsedilir. Buradaki veya iki seçeneği de eşitlemektedir. Hâlbuki asıl acil ihtiyaç olan, oksijen maskesi bulundurulmasıdır. Bu yönetmelik mad-

desi ile 1.100 Amerikan Doları olan oksijen maskesi değil, çok daha ucuz olan karbon monoksit maskesinin tercihen alınmasına sebep olmaktadır ki bu da yanlıştır. İşin pratiğinde olan insanlarla istişareli bir şekilde ayakları yere basan, güvenliği temin eden, net bir yönetmelik yapılmalıdır.

Sonuç olarak, Türkiye'de hangi sektör olursa olsun, konusunda deneyimli insanlardan oluşan bir danışmanlık sistemi geliştirilmesi zorunludur." şeklinde konuşmuştur.

c. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Soma İlçe Başkanlığı İle Yapılan Görüşme

MHP Soma İlçe Başkanı Mehmet Çayır ile yapılan görüşmede; "Madencilikle geçinmek zorunda kalan insanların, çoğunlukla çok ihtiyaç sahibi olanların çalışmak zorunda kaldıkları, maden ocaklarında çalışma şartlarının çok ağır olduğu, özellikle günlük çalışma sürelerinin uzun olduğu, hatta bu sürenin sekiz saati aşabildiği, buna karşılık ücretlerin ise düşük olduğu, insanların tam kapasite çalıştıkları, bunun çalışanlar üzerinde aşırı yorgunluğa neden olduğu ve

kazalara da sebebiyet verebildiği, madenlerde alınması gereken güvenlik önlemlerinde çok fazla eksiklik bulunduğu, yer altında kaynak yapıldığı, bazı havalandırma borularının plastik olduğu, kaza olan madende on yıl önce işletmenin devlet tarafından yapılması nedeniyle güvenlik önlemleri çok sıkı olduğu, bu nedenle kaza yaşanmadığını, özel sektörün işletmesine geçince şartların değiştiği, sendikanın ve madenin, hükümetin, yani Ak Parti'nin kontrolünde olması nedeniyle etkisizleştiği, denetim yapılamadığı, sendikanın işçi haklarını savunmada etkisiz kaldığı, kazada ölen kişilerin baret takılarak mitinglere götürüldüğünü, kayıplarda, siyasi nedenle denetlenememenin etkisinin olduğu, örneğin facia yaşanan madenin işletme müdürünün eşinin Büyükşehir Meclis üyesi seçildiği” ifade edilmiştir.

d. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Soma İlçe Başkanlığı İle Yapılan Görüşme

CHP Soma İlçe Başkanlığı'nda kalabalık bir grup ve Av. Sercan Okur tarafından; “Olaydan önce madende yangın olduğu ve yangının 15 gündür devam ettiği halde üretime ara verilmediği, iddialarının kendilerine iletilmediği, madende yaşam odaları olmadığı, İLO sözleşmesinin madenciliğe ek yükümlülükler getirdiği için onaylanmadığı, işyerinde güvenlik önlemlerinin tam alınmadığı, devlet işletirken büyük kazalar ve olaylar olmadığı, Koç grubunun 2011 den beri güçlendirme çalışmalarına devam ettiği bir madeni halen işletmeye açmadığı halde bu madeni işleten işletmenin altı ayda açıldığı, çelik bariyer kullanılmadığı, ahşap kullanıldığı, devlette iken vardiya değişimleri yer üstünde yapıldığı halde özel işletme tarafından işletilince değişimlerin yer altında yapıldığı, işçilerin aşırı çalışma nedeniyle yorgun düştükleri, dinlenemedikleri, kullanım ömrü dolan iş makinelerinin kullanılmaya devam edildiği, parçalarının değişimlerinin yapılmadığı, madende yapılacak denetimlerin önceden haber alındığı, buna göre hazırlık yapıldığı, denetlemenin yapılacağı güzergâ-

hın işveren tarafından belirlendiği, kazanın trafo patlamasından değil gaz sıkışması veya kabloların ve bantların tutuşması ile meydana gelen yangın nedeniyle olabileceği, yetkili sendikanın üzerine düşen görevi yapamadığı, TKİ ve Ege Linyit İşletmeleri'nin sorumlu olduğu, ayrıca siyaseten firmanın kollanması nedeniyle denetimlerin etkisizleştiği, işçilerin zorla siyasi parti mitinglerine katılmak için götürüldükleri, başka parti mitingine katılan işçilerin tespit edilmesi halinde işten çıkarıldıkları” ifade edilmiştir.

e. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Soma İlçe Başkanlığı

MAZLUMDER heyeti Soma'ya gittiği gün, Ak Parti Soma İlçe Başkanlığı binası, camlarının kırılması ve tahrip edilmesi nedeniyle kullanılamaz hale gelmişti. Bu nedenle parti yetkilileri ile doğrudan görüşme imkânı bulunamamıştır. Ancak madenin yer aldığı alanda Soma İlçe Başkanı Ali Özkan, bulunduğumuz kontrol noktasına gelerek bizlere kısa bir değerlendirmede bulunmuştur. Ali Özkan açıklamalarında; kazanın oluş şekliyle ilgili çalışmaların yürütüldüğünü, kendilerinin bu çalışmaları yakından takip ettiklerini, Soma'ya dışarıdan gelen grupların bu olayı istismar etmeye çalıştıklarını, partilerinin bu nedenle haksız saldırıya maruz kaldığını, partileriyle şirket arasındaki söylentilerin tamamen bu olay vesilesiyle muhalif siyasi partiler tarafından ileri sürüldüğünü ve iddiaların doğru olmadığını, özellikle bir meclis üyesine yönelik iddialar konusunda, adı geçen kişinin siyasete daha yeni girdiğini (30 Mart yerel seçimlerinde seçilmiş) bunun hiçbir etkisi olmadığı halde kamuoyunun yönlendirildiği ifade etmiştir. Ak Parti Soma İlçe Başkanı'ndan geniş zamanda daha ayrıntılı görüşme sözü alınmış olsa da, daha sonra görüşme imkânı bulunamamıştır.

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

A. SOMA MADEN FACIASININ MADEN, DENETLEME, İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Maden ocaklarının işletilmesine ilişkin temel düzenlemeleri içeren kanun 04.06.1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasına ilişkin temel kanun ise 20.06.2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunudur.

Soma maden faciası sonrasında hem iş sağlığı ve güvenliği alanında hem de maden işletmeciliği alanında dile getirilen eksiklikleri gidermek üzere önce 04.02.2015 tarihli ve 6592 sayılı “Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, daha sonra ise 04.04.2015 tarihli ve 6645 sayılı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, “torba düzenleme”ler şeklinde yürürlüğe girmiştir. Ne var ki Soma maden faciası sonrasında yürürlüğe giren bu Kanunlar, ne maden işletmelerinde insan sağlığının ve can güvenliğinin korunmasına yönelik, ne de iş sağlığına ve güvenliğine yönelik bütünsel ve kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Anılan Kanun değişiklikleri bazı noktalarda arızı çözümler sunmakta, bazı noktalarda ise zaten uygulanan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini mev-

zuata aktarmaktadır.

Soma maden faciasına ilişkin maden, denetleme, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin aşağıda yer alan tespit ve değerlendirmeler, facia tarihinde yürürlükte bulunan kanun ve yönetmelikler göz önüne alınarak yapılmıştır. Unutulmamalıdır ki maden faciasında sorumluluğu bulunan kişilerin faciaya neden olan ihmali ve icrai fiilleri, facia tarihinde yürürlükte bulunan mevzuat hükümleri dairesinde tespit edilecektir. Aşağıda yer alan “maden”, “denetleme”, “iş sağlığı ve güvenliği” başlıklarına dair mevzuata ilişkin olumsuz tespitler, anılan “torba düzenleme”lerle teorik düzeyde dahi giderilmiş değildir. Yaşanan facia sonrasında “önemli” görülen birçok konunun yanı sıra, “maden işletmeleri”, “denetim” ve “iş sağlığı ve güvenliği”ni de içeren “torba düzenlemeler”e ilişkin değerlendirmelere de aşağıdaki içerikte yer verilecektir.

a. Facia Tarihinde Yürürlükte Bulunan Daimi ve Teknik Nezaretçi Sistemi

Madenlerin denetimi ve denetim görevini yapacak kişiler Nezaret ve Nezaretçi kavramı kullanılmak suretiyle, 3213 sayılı Maden Kanununun 3 üncü maddesinde;

“Nezaret: İşletmelerin tekniğine ve emniyet ni-

zamnamelerine uygun olarak yürütülmesinin kontrolü”

“Nezaretçi: İşletmelerin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yapan sorumlu ve yetkili maden mühendisi”

şeklinde tanımlanmıştır.

Aynı kanunun facianın yaşandığı tarihte yürürlükte bulunan 10 uncu maddesinin 6 ncı fıkrasında teknik nezaretçilerin görevi şu şekilde yer almıştır:

“Teknik nezaretçinin atandığı ruhsat sahasındaki faaliyetleri düzenli bir şekilde denetleyerek tespit ve önerilerini teknik nezaretçi defterine kaydetmesi zorunludur. Aksi takdirde teknik nezaretçi uyarılır. İkinci kez aynı ruhsat ile ilgili olarak bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda teknik nezaretçi hakkında beşinci fıkra hükümleri uygulanır. Teknik nezaretçi defterini, teknik nezaretçi ile ruhsat sahibi veya vekili imzalar. Defterin ibraz edilmemesi veya düzenli tutulmaması halinde, ruhsat sahibine on yıl süreli işletme ruhsatları için belirlenen yıllık işletme ruhsat harcı tutarında idari para cezası uygulanır.”

Kanunda anılan genel düzenlemenin dışında Teknik Nezaretçilerin görev ve sorumlulukları, 3213 sayılı Maden Kanununun uygulanmasıyla ilgili Yönetmeliklerde daha detaylı olarak düzenlenmiştir.

Maden Kanununun 11 inci maddesinde, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı maden hakları ile ilgili bütün faaliyetlerin yürütülmesi ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi-

ni kontrol ve denetimiyle görevlendirildiği hükmü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün nasıl yerine getirileceği ise yönetmeliğe bırakılmıştır. Kanun maddesinin bu yazılı biçiminden Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının doğrudan madenleri denetlemek yükümlülüğü bulunmadığı gibi bir anlam çıkmakta, bakanlığın denetim sorumluluğunun fiilen teknik nezaretçilere yüklendiği görülmektedir.

Madencilik Kanunu'nun anılan maddelerinin uygulanmasına ilişkin facia tarihinde yürürlükte bulunan yönetmelik ise “Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği” adıyla 6.11.2014 tarih ve 27751 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Bu Yönetmeliğe göre işletmede daimi olarak istihdam edil-

len maden mühendisinin “Daimi Nezaretçi” olarak kabul edileceği; işletmelerdeki faaliyetlerin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yapan, Kanunun facia tarihinde yürürlükte bulunan 29 uncu maddesi gereği faaliyet bilgi formunun hazırlanmasından sorumlu ve yetkili maden mühendisinin ise Teknik Nezaretçi kabul edileceği yer almaktadır. Teknik Nezaretçinin sorumluluğu, anılan Yönetmeliğin 130 uncu maddesinde;

“maden işletmelerinin teknik ve emniyet yönünden nezaretini yaparak Kanun ve ilgili yönetmeliklerde yer alan görevleri yerine getirmekle sorumlu ve yükümlüdür.”

şeklinde düzenlenmiş, Yönetmeliğin 134 üncü maddesinde ise Teknik Nezaretçinin yetki ve sorumluluklarına yer verilmiştir.

Madde 134/2-b:

Kanun maddesinin bu yazılı biçiminden Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının doğrudan madenleri denetlemek yükümlülüğü bulunmadığı gibi bir anlam çıkmakta, bakanlığın denetim sorumluluğunun fiilen teknik nezaretçilere yüklendiği görülmektedir.

“Teknik nezaretçi, nezaret görevini Kanun hükümleri kapsamında yürütür. Teknik nezaretçi, atandığı ve sorumlu olduğu ruhsat sahasının faaliyetlerini ve üretimlerini on beş günde en az bir defa denetlemek, tespitlerini ve önerilerini teknik nezaretçi defterine not etmek zorundadır. Aksi takdirde teknik nezaretçi uyarılır. İkinci kez aynı ruhsat ile ilgili olarak bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda teknik nezaretçinin Kanun gereğince yapacağı beyanlar bir yıl süre ile geçersiz sayılır. Fiilin her tekrarında hak mahrumiyeti uygulamasına devam edilir. Uygulanan uyarı ve hak mahrumiyeti Maden Mühendisleri Odasına bildirilir. Ayrıca teknik nezaretçi defterinin, teknik nezaretçi ve ruhsat sahibince/ vekilince birlikte imzalanması zorunludur. Defterin imzalanmaması veya EK-4’te belirtilen şekilde düzenli tutulmaması halinde, ruhsat sahibine on yıl süreli işletme ruhsatları için belirlenen yıllık işletme ruhsat harcı tutarında idari para cezası uygulanır.”

Madde 134/2-c:

“Kamu kurum ve kuruluşlarına ait hammadde üretim izin sahalarında yükleniciler marifeti ile çalışılması ve teknik nezaretçi atama belgesinde yüklenicinin de imzasının bulunması halinde, yüklenici firma yetkilileri teknik nezaretçi defterlerini teknik nezaretçi ile birlikte imzalar. Aksi takdirde uygulanacak idari para cezası yüklenici tarafından ödenir.”

Madde 134/2-ç:

“Teknik nezaretçi, görev aldığı işyerindeki faaliyetler ile ilgili eksiklik ve aksaklıkları, öneri ve önlemleri belirler. Ruhsat sahibi/vekili tarafından, bu öneri ve önlemler işyerinde çalışanların görebileceği şekilde ilan edilir ya da panoya asılır. Aynı zamanda içeriği Genel Müdürlük tarafından belirlenmiş ve noter onaylı “Teknik Nezaretçi Defteri”ne rapor ederek ruhsat sahibine bildirir. Eksiklik ve aksaklıkların, öneri ve önlemlerin rapor edilmemesinden teknik nezaretçi, bunların yerine getirilmemesinden ruhsat sahibi sorumludur.”

Madde 134/2-d:

“Teknik nezaretçi, işyerinde yaptığı inceleme ve gözlemlerde işletme projesine aykırı faaliyette bulunulduğunu ve faaliyetlerin can ve mal güvenliği açısından tehlikeli bir durum oluşturduğunu tespit etmesi halinde maden üretimine yönelik faaliyetleri durdurur ve durumu ilgili kurum veya kuruluşlara bildirir.”

Facia tarihinde yürürlükte bulunan yukarıda yer alan yükümlülükler göre Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. tarafından işletilen –facianın yaşandığı- madende Teknik Nezaretçi tarafından bu işlemlerin hiçbiri yapılmamış veya yapılamamış olduğu tespit edilmiştir.

Daimi Nezaretçinin görevleri de benzer şekilde; facia tarihinde yürürlükte bulunan Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğinin 138 inci maddesinin ikinci fıkrasında;

“Daimi nezaretçi üretim yerindeki günlük faaliyetleri planlar ve yürütülmesini sağlar, can ve mal emniyeti yönünden tehlikeli bir durumun varlığı söz konusu olduğu zaman gerekli tedbirlerin alınmasına nezaret eder, hemen tedbir alınmasının mümkün olmadığını belirlemesi halinde üretim faaliyetlerini önlemlerin alınmasına kadar durdurur.”

şeklinde düzenlenmiştir. Raporumuzun facia hakkındaki tespitleri içeren bölümünde görüleceği üzere yaşanan facia öncesinde Daimi Nezaretçi tarafından anılan işlemlerin hiçbirinin yapılmamış veya yapılamamış olduğu anlaşılmaktadır.

Daimi ve Teknik Nezaretçilerin, kanun hükümleri kapsamında yürütmeleri gereken nezaret görevlerini neden ifa edemedikleri incelendiğinde aşağıdaki hususların yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

- Daimi ve Teknik Nezaretçiler ruhsat sahibi/rödovansçı tarafından istihdam edilmektedir. Bu durum, yetkilerini kanundan almış olsa dahi, işinden olmasına neden olabilecek

bir durdurma kararı vermesinin önündeki en önemli engeldir. Nezaretçilerin, ruhsat sahibi/rödovansçıdan bağımsız, ancak dışarıdan denetlenebilir bir çalışma sistemine alınması gerekir. Yapılan düzenlemelerde teknik nezaretçi sistemi kaldırılarak, her maden ocağında konusuyla ilgili “daimi nezaretçi” bir mühendis görevlendirilmesi zorunlu tutulmuştur. Ancak istihdam edilecek daimi nezaretçilerin teknik nezaretçilerin statüsünden bir farkı bulunmadığından sorun devam edecektir.

- Teknik Nezaretçilerin niteliklerinin artırılması ve sorumluluklarına uygun formasyona getirilebilmeleri için meslek odası tarafından verilen mevcut sertifika eğitiminin yetersiz olduğu açıktır. Bu kapsamda kanun değişikliğinin uygulanması sonrasında istihdam edilecek “daimi nezaretçilerin” eğitim sertifikası ve sınavlarının kapsamının yüklenilen yetki ve sorumluluklara uygun hale getirilmesi ve formasyon kazanma esasına dayalı olarak yeniden düzenlenmesi gereklidir.

- MİGEM tarafından Teknik Nezaretçi atama işlemlerinde aranan kriterler değiştirilmeli, meslek odası/ruhsat sahibi odaklı olmaktan çıkarılmalıdır. Nezaretçilerin statüsü denetimli ve bağımsız bir yapıya dönüştürülmelidir.

b. İş Sağlığı ve Güvenliği

20.06.2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 4 üncü maddesine göre;

“(1) İşveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olup bu çerçevede;

a) Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapar.

b) İşyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulup uyulmadığını izler, denetler ve uygunsuzlukların giderilmesini sağlar.

c) Risk değerlendirmesi yapar veya yaptırır.

ç) Çalışana görev verirken, çalışanın sağlık ve güvenlik yönünden işe uygunluğunu göz önüne alır.

d) Yeterli bilgi ve talimat verilenler dışındaki çalışanların hayati ve özel tehlike bulunan yerlere girmemesi için gerekli tedbirleri alır.

(2) İşyeri dışındaki uzman kişi ve kuruluşlardan hizmet alınması, işverenin sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.

(3) Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği alanındaki yükümlülükleri, işverenin sorumluluklarını etkilemez.

(4) İşveren, iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin maliyetini çalışanlara yansıtamaz.”

Anılan Kanununun 19 uncu maddesi ise çalışanlar,

“iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili aldıkları eğitim ve işverenin bu konudaki talimatları doğrultusunda, kendilerinin ve hareketlerinden veya yaptıkları işten etkilenen diğer çalışanların sağlık ve güvenliklerini tehlikeye düşürmekle yükümlüdür.”

ve çalışanların;

“işveren tarafından verilen eğitim ve talimatlar doğrultusunda yükümlülükleri şunlardır:

a) İşyerindeki makine, cihaz, araç, gereç, tehlikeli madde, taşıma ekipmanı ve diğer üretim araçlarını kurallara uygun şekilde kullanmak, bunların güvenlik donanımlarını doğru olarak kullanmak, keyfi olarak çıkarmamak ve değiştirmemek.

b) Kendilerine sağlanan kişisel koruyucu donanımı doğru kullanmak ve korumak.

c) İşyerindeki makine, cihaz, araç, gereç, tesis ve binalarda sağlık ve güvenlik yönünden ciddi ve yakın bir tehlike ile karşılaştıklarında ve koruma tedbirlerinde bir eksiklik gördüklerinde, işverene veya çalışan temsilcisine derhal haber vermek.

ç) Teftişe yetkili makam tarafından işyerinde tespit edilen noksanlık ve mevzuata aykırılıkların giderilmesi konusunda, işveren ve çalışan temsilcisi ile iş birliği yapmak.

d) Kendi görev alanında, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için işveren ve çalışan temsilcisi ile iş birliği yapmak.”

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun facia tarihinde yürürlükte bulunan 25 inci maddesinde;

“Ayrıca çok tehlikeli sınıfta yer alan maden, metal ve yapı işleri ile tehlikeli kimyasallarla çalışılan işlerin yapıldığı veya büyük endüstri-

yel kazaların olabileceği işyerlerinde, risk değerlendirilmesi yapılmamış olması durumunda iş durdurulur.”

hükmü bulunmaktaydı.

Bu kanun kapsamında; facia tarihinde de yürürlükte bulunan 19.10.2013 tarih ve 28770 sayılı Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu Yönetmeliğin (3) numaralı ekinde, “Yeraltı Maden İşlerinin Yapıldığı İşyerlerinde Uygulanacak Asgari Özel Hükümler” belirlenmiş ve işveren ile çalışanların yükümlülükleri tanımlanmıştır. Facia tarihinde yürürlükte bulunan Maden İşyerlerinde İş Sağlığı Ve Güvenliği Yönetmeliği’ne göre:

“Patlama, yangın ve zararlı ortam havasından korunma

Madde 7- (1) İşveren, patlama ve yangın çıkmasını ve bunların olumsuz etkilerini önlemek üzere, patlayıcı ve sağlığa zararlı ortam havasının oluşmasını önlemek, yapılan işlemlerin doğası gereği patlayıcı ortam oluşması-

Faciada hayatını kaybeden mühendis Mehmet Efe'nin cenazesinden bir görüntü.

nın önlenmesi mümkün değilse patlayıcı ortamın tutuşmasını önlemek, patlama ve yangın başlangıçlarını tespit etmek, yayılmasını önlemek ve mücadele etmek için yapılan işe uygun tedbirler alır.

Kaçış ve kurtarma araçları

Madde 8 – (1) İşveren, bir tehlike anında çalışanların çalışma yerlerini en kısa zamanda ve güvenli bir şekilde terk edebilmeleri için uygun kaçış ve kurtarma araçlarını sağlar ve kullanıma hazır bulundurur.

İletişim, uyarı ve alarm sistemleri

Madde 9 – (1) İşveren, işyerinin bütününde gerekli haberleşme ve iletişim sistemini kurar. (2) İşveren, ihtiyaç halinde yardım, kaçış ve kurtarma işlemlerinin derhal uygulamaya konulabilmesi için gerekli uyarı ve diğer iletişim sistemlerini hazır bulundurur.”

Anılan mevzuat hükümleri değerlendirildiğinde;

- Yukarıdaki yönetmelik maddelerine göre kaçış yolları (ki çalışanların normal çalışmada kullandıkları yollar dahi bu şartlardan çok uzak), adı doğrudan geçmese de proaktif yaklaşımın gereği ve işin teknik gerekliliklerinden dolayı yaşam odaları “*uygun kaçış ve kurtarma araçları*” kapsamında ikame edilmelidir.

- Gerek Maden Kanunu ile ilgili yönetmelikler, gerekse İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile ilgili yönetmelik esasında yetki, görev ve sorumlulukları açıkça tanımlamak üzere yürürlüğe konulmuştur. Ancak bu hükümlerin uygulanmasında sorunlar olduğu açıktır. Yasal düzenlemelerin uygulanabilir hale getirilmesi için sorumlular ve yetkililerle ilgili ek düzenlemeler yapılması ve yaptırımların belirlenmesi gereklidir. Yapılan Kanun değişiklikleri bu açıdan hiçbir yeni durum yaratmamıştır.

c. Sendikal Haklar

Sendika, üyelerinin iş yeri güvenliği ve çalışma ortamlarının iyileştirilmesine yönelik taleplerin toplu olarak iletildiği ve takip edildiği örgüttür. Facia yaşanan maden ocağındaki gibi hayati tehlikenin olduğu işletmelerde, sendikanın grev yapma ve işi bırakma hakları bulunmaktadır. Maalesef Eynez ocağındaki işçi sendikası yetkilerini kullanarak bu olumsuzluklara karşı gereken tavrı göstermemiş ve önlem alınmasını sağlayamamıştır. İşçilerin haklarını korumak üzere örgütlenen sendikal yapıların asıl amaçlarına uygun faaliyet göstermelerinin sağlanmasına yönelik yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır.

B. SOMA MADEN FACİASINA İLİŞKİN YARGILAMA SÜRECİ

Soma maden faciasına ilişkin cezai soruşturma olay tarihinde başlatılmış olup, 06.03.2015 günü iddianamenin kabulüyle açılan dava halen devam etmektedir.* Facia Soma ilçesi sınırları içinde gerçekleştiğinden, olayın hemen ardından ceza soruşturmasına ilişkin ilk incelemeleri Soma Cumhuriyet Başsavcılığı yürütmüştür. Vefat eden işçilerin otopsi incelemeleri görevlendirilen birden fazla savcının nezaretinde gerçekleştirilmiştir.

Soruşturma evresinde Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığınca 10.11.2014 tarihinde hazırlanan ilk iddianame, 24.11.2014 tarihinde Akhisar Ağır Ceza Mahkemesi tarafından Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı'na iade edilmiştir.

Mahkeme iddianamede aşağıdaki dört hususta hata ve/veya eksik tespit edilmiştir:

1. Dosya kapsamında hayatını kaybe-

* Soma maden faciasına ilişkin soruşturma ve kovuşturma evresine dair ayrıntılı bilgileri MAZLUMDER heyeti ile paylaşan ve halen Soma faciası hakkında yürütülen davada bir kısım müşteriler vekili olan İzmir Barosu Avukatlarından Sayın Av. Mehmet Hamdi ÖZŞARLAK'a bu başlık altındaki katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

den işçilerin eşleri ve yakınları olan 214 kişinin ifadesinin alınmasına rağmen, hayatını kaybeden diğer işçilerden bir kısmının yakınlarının iddianamede mağdur ya da suçtan zarar gören olarak belirtilmemesi,

2. Şüphelilerin her birinin görev ve hukuki sorumluluklarının, üstlendikleri işin, delilleri gösterilmek suretiyle açık ve net şekilde belirtilmemesi; şüphelilerin her birine isnat edilen eylemlerin hangi delillerle irtibatlandırıldığı tek tek belirtilerek, şüphelilerin sorumluluk tasniflerinin hangi olay, hangi delille irtibatlandırılarak yapıldığının

TÜBİTAK raporunun gelmesinin beklenmesi ve rapor sonucu esas alınarak bilirkişi heyetinden ek rapor alınması hususunun değerlendirilmesi gerekmesine rağmen rapor sonucu beklenmeden ve rapor sonucuna göre ek rapor alınıp alınmayacağı değerlendirilmeksizin iddianamenin düzenlenmesi.

Akhisar Ağır Ceza Mahkemesi'nin anılan nedenlere iddianamenin iadesi kararı vermesi üzerine, 25.11.2014 tarihinde Akhisar Cumhuriyet Savcısı karara karşı Akhisar Ağır Ceza Mahkemesi'ne itiraz etmiştir. Akhisar Ağır Ceza Mahkemesi 26.11.2014 tari-

belirlenmemesi,

3. Dosya kapsamında olay sırasında maden ocağında bulunan ve suçtan zarar gören mağdur müşterilerin alınan genel Adli Tıp muayene raporları kapsamında basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde yaralandıkları belirtilmiş ise de iddianamede olay esnasında yer altı maden ocağında bulunan mağdur müşterilerin tamamının yaşamını tehlikeye sokan bir duruma neden olacak şekilde yaralandıklarının kabul edildiği belirtilmiş olmakla birlikte bu hususta gerekçe belirtilmeyerek, anılan kabulün delillerle irtibatının sağlanmamış olması,

4. Şüphelilerin kusur durumlarına etki edebilecek sabit gaz ölçüm cihazlarına ilişkin

hinde "Bahse konu itirazın Manisa Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerektiğinden" dosyayı gönderme kararı almıştır.

Gönderme kararından sonra anılan itiraz Manisa 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından değerlendirilmiş, Mahkeme 2014/1385 Değişik İş sayılı kararıyla 27.11.2014 tarihinde "UYAP'tan gönderilen müzekkere ekindeki evrakların incelemesinde, evrakların noksan olduğu, iadeye konu bulunan iddianamenin dahi müzekkere ekinde mevcut bulunmadığı anlaşıldığından eksik gönderilen evrak nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına, Akhisar Ağır Ceza Mahkemesince, iddianamenin değerlendirme dosyasının usulüne uygun olarak Manisa Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesine

gönderilmesine” karar vermiştir.

Eksikliklerin giderilmesi üzerine nihayet usul kanunlarına uygun olarak dosya önüne gelen Manisa 2. Ağır Ceza Mahkemesi itirazı inceleyerek; 10.12.2014 tarihinde iddianamenin iade edilmesi kararının bir kısmını hukuka uygun bulmuş ve düzenlenen iddianamenin Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine kesin olarak karar vermiştir. Devam eden süreçte Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı eksiklikleri tamamlamış, 06.03.2015 tarihinde sunulan iddianame kabul edilerek kovuşturma süreci Akhisar Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlamıştır.

Toplumda infial uyandıran ve ilk elde delillerin maddi gerçeğin ortaya çıkması bakımından önem taşıdığı böylesi olaylara ilişkin soruşturmaların gereken özen ve dikkatle, makul bir sürede sonuçlandırılması esastır. Soma maden faciasında soruşturma aşaması olaydan on ay sonra sona ermiş ve kovuşturma aşamasına geçilebilmiştir.

58

Akhisar Ağır Ceza Mahkemesi, davanın ilk duruşmasına 14.04.2015 tarihinde başlamıştır. Dosyada sekizi tutuklu kırk beş sanık yargılanmaktadır. Cezalandırılmaları istenen sanıklardan tutuklu olan sekiz kişi; Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Can Gürkan, İşletme Genel Müdürü Ramazan Doğru, Üretim Müdürü İsmail Adalı, İşletme Müdürü Akın Çelik, Teknik Nezaretçi Ertan Ersoy, iş güvenliğinden sorumlu vardiya amirleri Mehmet Ali Günay Çelik, Yasin Kurnaz ve Hilmi Kazık’tır. İddianamede tutuklu sekiz sanık hakkında 301 kişiye karşı işlenen “olası kastla insan öldürme” ve 161 kişiye karşı işlenen “neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama” suçlarından; tutuksuz diğer sanıklar hakkında ise “bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümüne neden olma” ve “bilinçli taksirle birden fazla kişinin yaralanmasına neden olma” suçlarından çeşitli miktarlarda hapis cezası verilmesi talep edilmiştir. Davanın ilk duruşması 14.04.2015 tarihinde başlamış olup, sekiz oturum süren duruşma 24.04.2015 tarihinde sona ermiştir.

Davanın ikinci duruşması 15.06.2015 tarihine ertelenmiştir.

Davanın ilk duruşmasında müşteki yakınlarının dava sürecini izlemek üzere salona alınmalarına özen gösterilmesi ve sanıkların video-konferans sistemi yerine doğrudan mahkeme salonunda dinlenmesine ilişkin kararlar, yargılamanın aleniyeti ve yüz yüze yargılama ilkesi açısından olumlu bulunmaktadır.

Yargılama safhasında mahkemeye sunulan bilirkişi raporlarında facianın ortaya çıkış sebebi özetle; üretim zorlaması, yangınlara karşı önlem alınmamış olması, gaz maskelerinin kontrollerinin yapılmamış olması, alarm ve haberleşme sisteminin olmayışı, yeterli bilgi ve deneyimi olmayan iş güvenliği uzmanlarına görev verilmiş olması, kontrol ve denetim eksikliği olarak yer almıştır. İlk duruşmanın 13 Nisan 2015 tarihinden 24 Nisan 2015 tarihine kadar geçirilen sekiz oturumu sonunda gelinen safhada facianın olay anı ile ilgili bilirkişi raporunda tespit edilen ocak içi teknik faktörler ayrıntılı bir şekilde sorgulanmaktadır. Ancak olayın oluş anı, belirli bir sürece dayanan icrai ve ihmalî hareketler sonucunda gerçekleştiğinden, ocak dışındaki faktörlerin de ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda üretim ve çalışma şartlarını her yıl denetleyen, işletme projelerine onay vererek üretime devam izni veren ve ruhsatları yenileyen, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına aykırı olarak kontrol ve denetim yapan kamu görevlilerinin facianın yaşanmasına etki eden işlem ve eylemleri nedeniyle sorumlu olduğu açıktır.

Bütün bu hususlara rağmen soruşturma aşamasında bir kısım kamu görevlileri için soruşturma izni verilmemesi “suçluların yargılanarak cezalandırılmasını isteme hakkı” bakımından önemli bir ihlaldir. Haklarında soruşturma izni verilmeyen kamu görevlilerine dair soruşturma izninin verilmesi; kamu görevlilerinin hukuka aykırı fiillerinin tespiti ve ayrıntılı olarak mahkeme önünde tartışılması, adil yargılanma hakkı, hakkaniyet ve

maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ilkeleri gereği kesinlikle zorunludur. Kaldı ki kamu görevlilerin kusuru bulunmadığına inanılıyorsa ihmal veya görevi kötüye kullanmanın söz konusu olmadığına yargı kararı ile ortaya çıkacağına inançla bu iznin yine verilmesi gerekir. Bu süreçte de gerek idare gerek mağdur/müştekiler gerekse kamuoyu suçluların ortaya çıkarılması için objektif olarak tüm delillerin toplanması talebi kadar “masumiyet karinesinin” gözetilmesini de talep etmelidirler.

Ayrıca maden ocağında hâkim sendika olan Türkiye Maden İşçileri Sendikası temsilcilerinin, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu gereği “çalışan temsilcisi” olarak kabul gördüğü ve bu sıfatı ile işverenlerce oluşturulan kurullara iştirak ederek işçi üyelerin iş sağlığı ve güvenliği hususundaki şikayet ve dileklerini kurulla bildirme ve kurulca bu hususlarda karar alınmasını sağlama yetkisinin kanun tarafından sendikaya tanındığı açıktır. Türkiye Maden İşçileri Sendikasının faciayı ortaya çıkaran; işçi üyelerinin sağlığını ve güvenliğini tehlikeye sokan unsurları tespit etmesi imkânı ve anılan kurullarda bu konuları dile getirerek karar alınıp uygulanmasını sağlama görevi ve yetkisi vardır. Mevzuatın sendikayı geniş imkân ve yetkiler ile donatmasına rağmen işverene karşı Maden-İş Sendikasının kanundan ve toplu iş sözleşmesinden doğan grev hakkını kullanmadığını ve işveren üzerinde baskı unsuru oluşturarak işvereni kanuni lokavta sevk etmediği görülmektedir. Bu sebeple facianın yaşandığı, iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin mer’i mevzuat gerek-

lerine uygun şekilde alınmadığı görülen işyerinde üretim faaliyetini durdurabilecek yetki ve görevlere sahip iken görevini ifa etmeyen Maden İş Sendikası temsilcilerinin facianın ortaya çıkışında kusur durumu araştırılmalı ve gerektiği takdirde sendika temsilcileri de masumiyet karinesi korunarak adil bir şekilde yargılanmalıdır.

C. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mühendislik ve işletme hataları ile yetersiz ve usulsüz denetimin ana faktörler olduğu Soma maden faciası, Türkiye tarihine “en çok can kaybı yaşanan maden ve iş kazası” olarak geçmiştir. Hayatını kaybeden 301

madencinin çoğu, ülkemizin Soma ve civar beldelerinden gelen, ekmeklerini kazanmaktan başka amaçları olmayan insanlarıydı. Her biri arkasında büyük acılar ve ders niteliğinde hikâyeler bırakarak bu dünyadan gittiler. Yaşanan faciaya kasıt ve ihmalleriyle neden olanlar ile bu kasıt ve ihmallere halen göz yumanlar, vefat eden insanların onuruna ve şerefine ulaşamayacaklardır. Geride kalanlar olarak ülkemizde yaşayan bizler; sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler, meslek örgütleri, devlet yöneticileri, şirket yöneticileri ve işçiler;

Geride kalanlar olarak ülkemizde yaşayan bizler; sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler, meslek örgütleri, devlet yöneticileri, şirket yöneticileri ve işçiler; bu faciadan gerekli dersleri çıkarmadığımız takdirde aynı kasıt ve ihmallere göz yummuş olacağız ve yeni faciaların kapısını aralamış olacağız.

bu faciadan gerekli dersleri çıkarmadığımız takdirde aynı kasıt ve ihmallere göz yummuş olacağız ve yeni faciaların kapısını aralamış olacağız. Bu kapsamda başta yaşam hakkı olmak üzere çok sayıda hakkın ihlali ile neticelenen maden faciasına ilişkin inceleme ve tespitleri sonucunda MAZLUMDER, aşağı-

Fotoğraf kaynağı: Zaman

daki kanaat ve önerilerini sunmayı kendine sorumluluk edinmiştir.

• Soma maden faciası sonrasında yürürlüğe giren kanunların, genel olarak maden ve iş kazalarının önüne geçmekten uzak olduğu değerlendirilmektedir. Kabul edilen kanunlar, iş kazalarının ortadan kaldırılmasına odaklı olması gerekirken, iş kazaları sonrasında canını kaybedenlerin cenaze levazımının nasıl görüleceğine ilişkin düzenlemeler getirmekte ve bu düzenlemeleri adeta birer “nimet” olarak sunmaktadır. İşçilerin çalışma saatleri, emeklilik yaşı, fiili hizmet zammı ve yemek molalarına yönelik zaten olması gereken faydacı düzenlemelerin yanında, iş sağlığı ve güvenliği sistemine ve denetlemelerine ilişkin köklü değişiklikler ivedilikle yürürlüğe konulmalıdır.

• Faaliyet gösterilen işlerde kullanılan yöntemin belirlenmesinde mühendisliğin temel amacı, çalışanların güvenliği ve üretimin kârlılığı açısından olumsuz yönleri minimize ederek üretim yapmak olmalıdır. Maden faciasının yaşandığı işletmede tercih edilen kârlılığın artırılmasına odaklı üretim yönteminin, işçi sağlığı ve güvenliğinin sağlanması amacını ihmal eder şekilde uygulandığı açıktır. İşçi sağlığı ve güvenliğinin bir “iş ma-

liyeti” olarak görüldüğü sistem derhal değiştirilerek can kayıplarının önüne geçilmelidir.

• Soma maden faciasına neden olan sebepler dairesinin, işveren ve kamu gücü kullanan sorumlular olmak üzere iki ayağı bulunmaktadır. Devlet yetkilileri ve kamuoyu, açık ihmaller sonucu ortaya çıkan can kayıplarının sorumlularını bulmak noktasında sadece ve sadece özel sektör temsilcilerine yönelmiş durumdadır. İdari makamlar bilirkişi raporlarında ihmalleri açıkça görülen kamu gücüne sahip devlet yetkililerine dair soruşturma izinlerini vermekle; adli soruşturma makamları ise bu yetkililer hakkında cezai süreci başlatmakla yükümlüdür.

• Kamudan ihale yöntemi ile iş alan özel şirketler, yarı kamusal yetkilere sahip meslek odaları, kamu gücünden bağımsız sivil toplum kuruluşları ve hem kamudan hem işverenden bağımsız örgütlenen işçi sendikaları; devleti idare eden aktörlere, idare temsilcilerine ve iktidarda veya muhalefette bulunan tüm siyasi partiler ile her türlü uzantılarına “sempatik görünme”, “düşman olma”, “menfaatlerine uyma” veya “menfaatleri ile çatışma” saiklerinden kurtulmalı, yaşanan can kayıplarına neden olan dinamikler hakkında sağduyulu görüşlerini açıkça ve dosdoğru bir

şekilde yetkili mercilere ulaştırmaya çabalamalı, faaliyet gösterdikleri alandan elde edecekleri şahsi maddi ve manevi faydalardan ziyade faaliyet gösterdikleri alanın insanlığın tümünün faydasına olacak şekilde ilerleme göstermesine odaklanmalıdır.

- Safi kazançla yönelik üretim sisteminin değil, iş sağlığı ve güvenliği ana koşuluna bağlı verimli üretim sisteminin desteklenmesi zorunludur. Bu amaçla üretim kârlılığının bulunmadığı, kârlılığın iş güvenliği tedbirlerinden ve işçilerin hak ettiği ücretlerden kesilerek sağlandığı maden ocaklarının derhal kapatılması çağrısına kulak verilmelidir.

- Maden ocaklarının düzenlenmesiyle sorumlu, kamu gücü kullanan birimler; ocakların çeşitli yönlerden yapılandırılması ve uygunluk kontrollerinde tek elden sorumluluk esasıyla hareket etmeli, bu kapsamda ilgili mevzuat dağınıklığı giderilmeli, sorumlulukların açıkça tanımlandığı ve bölüştürüldüğü bir sistem kabul edilmelidir.

- Maden ocaklarında işletme içi ve dışı denetlemeler, açık, şeffaf, iş süreçlerinde bulunan işveren ve işçi temsilcilerinin görüşlerini açıkça beyan edebildiği, karar alma süreçlerine esas aktörlerin tümünün müdahil olabildiği bir yapıya kavuşturulmalıdır.

- Maden sahalarının işletme hakkını alan firmaların yeterlilik sınırları iyi tespit edilmelidir. En az kömür üretim sınırı tespit edildiği gibi, iş güvenliği ve sağlığı standartları gözetilerek en fazla çıkarılacak kömür sınırı da tespit etmelidir. Böylece daha fazla üretim için güvenliğin göz ardı edilmesinin önüne geçilmiş olacaktır.

- Sadece maden ocaklarında değil, bütün riskli iş sektörlerinde; işletmenin iş güvenliği standartları, konusu bakımından açık ve şeffaf olarak düzenlenmeli, işleten firmada yer alan sorumluluklar ve sorumlular açıkça gösterilmelidir.

- İşçilerin çalıştıkları sektörle ilgili bilgilen-

dirilme hakları, sadece işleten firmanın inisiyatifine bırakılmamalı, işçilerin şikâyet, öneri ve bildirimlerini dikkate alan, işleten baskısı dışında yapılmış, işletenden bağımsız mekanizmalar kurulmalıdır.

- Sendikaların, işçilerin maaşlarından aldıkları aidatların karşılığını vermeleri, siyasi davranışları bir kenara bırakıp, bilgi ve uygulamalara katılarak sahaya inip sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekir. Bu bağlamda, denetim raporlarının bir nüshasının sendikalara iletilmesi ve takip yetki ve sorumluluğu verilmesi isabetli olacaktır.

- Madenlerde dışarıdan gelen konuya yabancı dış denetçi sisteminin açıklarını kapatmak üzere, madende çalışan olarak görünen ve işverenden bağımsız gizli denetçi sistemi uygulanmalıdır.

- Özellikle madenlerde ve diğer riskli sektörlerin tümünde, her ne isim altında olursa olsun bütün görünüşleriyle taşeronluk sistemi ortadan kaldırılmalı, taşeron çalıştıran şirketlere işçi hakları, iş sağlığı ve güvenliği açısından ağırlaştırılmış yükümlülükler ve şartlar getirilmeli, işletme ihalelerinde teklif verenlerin mali yükümlülüklerinden daha çok teknik ve idari yükümlülüklerine önem verilmeli, konusunda uzman şirketlerin uzman oldukları asli faaliyet alanlarında diğer firmalardan mal veya hizmet temin etmelerinin önüne geçilmelidir.

- Maden ocaklarında işçilerin bireysel olarak kullandıkları iş aletleriyle, kişisel koruyucu donanımlarını güvenlik derecelerine göre kullanmasını sağlayacak hem teorik hem de pratik eğitimler verilmeli, işçiler gerektiğinde bu donanımları gözü kapalı kullanabilecek nitelikte eğitim almalıdır.

MAZLUMDER, yukarıda yer alan önerilerin yerine getirilmesi çağrısıyla birlikte;

- Raporda yer verilen hak ihlallerine doğrudan veya dolaylı olarak neden olan istisnasız bütün gerçek veya tüzel kişilerin tespit edile-

rek adil yargılanma ilkesi gözetilmek suretiyle yargılanmalarını;

- Bir daha benzer vakıaların yaşanmaması için alanında uzman yetkililer ve işçi temsilcilerinden oluşturulacak bir heyetin teşekkülü ile madenlerin ve maden mevzuatı ile iş sağlığı ve güvenliği mevzuatlarının gözden geçirilmesini;

- Facianın ortaya çıkardığı hak ihlallerinin başka iş alanlarında da yaşanmaması için özel ve kamu sektöründe faaliyet gösteren tüm işverenlerin en azından mer'î mevzuatta yer alan iş sağlığı ve güvenliği hükümlerine riayet etmelerini;

- Söz konusu hükümlere riayet edilip edilmediğinin resmi makamlarca etkin şekilde denetlenmesi ve tespit edilen usulsüzlüklerin en kısa sürede ortadan kaldırılması için tüm yetkililerin üzerine düşen görevi yapmalarını,

talep eder. ■

Fotoğraf kaynağı: Aljazeera